

TAUTINIŲ bendrijų 2019 naujienos Nr. 3 (70)

Rugpjūčio 23 d., minėdami Baltijos kelio 30-metį, žmonės Vilniuje stojo į gyvąją simbolinę grandinę. Tarp jų buvo ir tautinių bendrijų atstovai. Šiose nuotraukose – Lietuvos estai ir latviai.

Tęsinys – ketvirtame viršelio puslapyje.

Rugpjūtį Lietuvos paštas į apyvartą išleido pašto ženklą tema „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Lenkai“. Roberto Jucaičio pieštas ženklas skirtas lenkų kompozitoriui, vienam ryškiausių lenkų muzikos romantizmo kūrėjų Stanislovui Moniuskai, kuris 1840–1858 m. gyveno ir kūrė Vilniuje.

p. 11

Rugpjūčio 2-oji – Romų genocido aukų atminimo diena. Ji Lietuvoje minima nuo 2004-ųjų metų. Šiemet šią dieną Seimas įtraukė į Atmintinų dienų sąrašą. Tokiu būdu siekiama atkreipti dėmesį į tragiškus istorijos faktus, prisidėti prie romų kultūros sklaidos, tarpkultūrinio dialogo stiprinimo bei stereotipų mažinimo.

p. 9

Liepos 19 d. Jurbarko Sinagogų aikštėje atidengtas memorialas, kuriuo įamžintas šiame mieste nuo XV a. gyvenusios žydų bendruomenės atminimas.

p. 18

Panevėžio karaimai 1934 m. rugsėjo 4 d. pasiuntė sveikinimą Jo Ekscelencijai Valstybės Prezidentui Tautos Vadui Antanui Smetonai jo 60-mečio proga. Sveikinimo tekstas atskleidžia ir karaimų požiūrį į Lietuvą, lietuvius, savo pačių vietos šioje valstybėje suvokimą

p. 17

Birželio 20 d. Vilniuje ant namo A. Vivulskio gatvėje, pažymėto 18-uju numeriu, atidengta žydų mokslo instituto YIVO atminimo lenta

p. 15

Liepos 28 d. Klaipėdos armėnų bendruomenė „Van“ surengė tradicinę vasaros šventę *Vardavar* (Rožių šventė arba Vandens karas), kurioje dalyvavo tautiečiai iš kitų Lietuvos miestų, kitų tautinių bendrijų atstovai.

p. 19

T u r i n y s

SEIME

Priėmė rezoliuciją dėl Sovietų Sąjungos vykdyto

Krymo totorių tautos naikavimo pripažinimo genocidu..... 2

Rugpjūčio 2-oji Lietuvoje pažymima kaip Romų genocido atminimo diena..... 2

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE

Lankėsi Baltijos federalinio I. Kanto universiteto bendruomenės atstovai..... 3

Aptartos romų aprūpinimo nuolatiniu būstu problemos..... 3

AKTUALIJOS

Tautinių bendrijų taryba pasveikino G. Nausėdą inauguracijos proga..... 3

Tautinių mažumų departamentui antrą kadenciją vadovaus V. Montvydaitė..... 4

Tautinių mažumų departamentas mini veiklos trisdešimtmetį..... 4

Tęsiamas romų integracijos projektas

„Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ . 5

G. Rone, J. Rumša. Tautinių bendrijų taryba: ketveri darbo metai 6

Trakuose skambėjo tautinių mažumų festivalio

„Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“ akordai 8

Romų vaikai poilsio ir mokėsi vasaros stovykloje 9

Minėjo Romų genocido aukų atminimo dieną 9

F. Kukliansky įteikta „Lietuvos diplomatinės žvaigždės“ 11

Išleistas pašto ženklas, skirtas lenkų kompozitoriui S. Moniuškai..... 11

Trakuose veikė Karaimų kalbos ir kultūros stovykla..... 12

Totorių vasaros mokykloje – dainos, žaidimai, paveldas, išvykos..... 14

Žydų kultūros ir mokslo centrą Vilniuje primins atminimo lenta 15

H. Kobeckaitė. Panevėžio karaimų

bendruomenė sveikino prezidentą A. Smetoną..... 17

Jurbarko atidengtas memorialas vietos žydų bendruomenei atminti..... 18

Disertacijos tema: kaip tautinės mažumos vaizduojamos

Lietuvos istorijos vadovėliuose 20

Išvykoje – tobulinti rusų kalbos įgūdžius 20

TRADICIJOS IR PAPROČIAI

Armėnų šventė, kurios metu vieni kitus laisto vandeniu 19

ATSIMINIMAI

H. Kobeckaitė. Prie tautinės politikos ištakų 22

NAUJOS KNYGOS

Mažo miestelio geto istorija..... 21

Primins Jonavos žydus..... 26

Merkinės cerkvėje už L. Tolstojų nesimeldė 26

Lietuviškos temos tarptautinės konferencijos leidinyje..... 27

TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE

Vijos tautinių kultūrų muziejus Baltarusijoje 28

SUMMARY 28

Priėmė rezoliuciją dėl Sovietų Sąjungos vykdyto Krymo totorių tautos naikinimo pripažinimo genocidu

Seimas birželio 6 d. priėmė rezoliuciją, kuria pripažino 1944 m. Sovietų Sąjungos įvykdytus nusikaltimus prieš Krymo totorių tautą genocidu ir pakvietė tarptautinę bendruomenę solidarizuotis su Krymo totorių tauta ir tęsti 2014 m. Rusijos Federacijos įvykdytos Ukrainos Krymo okupacijos ir aneksijos nepripažinimo politiką.

Už tai numatančią Seimo rezoliuciją balsavo 77 Seimo nariai, susilaikė 1 parlamentarai.

Priimtu dokumentu Seimas pasmerkė 1944 m. totalitarinio Sovietų Sąjungos režimo suplanuotą ir įvykdytą Krymo totorių tautos naikinimą ir deportaciją iš jų Tėvynės – Krymo pusiasalio į negyvenamas Centrinės Azijos sritis, per kurias nuo bado, ligų, kankinimų ir sunkaus priverstinio darbo žuvo didžioji dalis deportuotų Krymo totorių.

Kartu Seimo rezoliucijoje smerkiama 2014 m. Rusijos Federacijos įvykdyta neteisėta Ukrainos Krymo okupacija ir aneksija bei prieš civilius gyventojus ir Krymo totorių tautą vykdoma diskriminacija kalbos, kultūros, religijos ir tautybės pagrindu, panaikinta Krymo totorių savivalda.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas, Pasaulio

Krymo totorių kongreso generalinio sekretoriaus pavaduotojas prof. dr. Adas Jakubauskas dėkojo Seimui, priėmusiam rezoliuciją dėl Sovietų Sąjungos vykdyto Krymo totorių tautos naikinimo pripažinimo genocidu ir pasmerkusiam 1944 m. gegužės 18 d. J. Stalino režimo suplanuotą ir vykdytą Krymo totorių deportaciją į Centrinę Aziją.

Lietuva tapo antrąja valstybe pasaulyje, pripažinusi Krymo totorių deportaciją genocidu. Pirmąja buvo Latvija, kurios Saeima atitinkamą nutarimą priėmė 2019 m. gegužės 9 d.

„Manau, kad Lietuvos ir Latvijos parlamentų priimti nutarimai atvers kelią plačiai pripažinti 1944 m. vykdytą Krymo totorių genocidą. Tokiu būdu pasaulio visuomenė solidarizuotųsi su Krymo totorių tauta, ji nebūtų pasmerkta likimo valiai. Kiek žinau, panašius nutarimus rengia Ka-

nada ir dar kelios kitos valstybės“, – sakė prof. dr. A. Jakubauskas.

Jis priminė, kad Krymo totoriai yra daugiausia nuo totalitarinio Sovietų režimo nukentėjusi tauta. Tremties metu ir tremties vietose nuo nepakeliamų sąlygų mirė 44,6 proc. visų deportuotų Krymo totorių.

„Deja, po 2014 m. Rusijos Federacijos įvykdytos neteisėtos Krymo aneksijos, Krymo totoriai ir toliau patiria diskriminaciją kultūros, kalbos ir religijos pagrindu. Per penkerius metus Rusija nė karto neleido surengti deportacijos metinių minėjimo, religinių švenčių šventimo. Nežiūrint, kad Krymo totorių kalba yra oficiali Krymo kalba, valdžia apsunkina jos mokymą ir vartojimą. Krymo totorių kalbos pamokos vykdomos fakultatyviai, dažnai vėlu laiku arba poilsio dienomis. Mokyklų administracija neretai atsisako atidaryti Krymo totorių kalbos klases ar fakultatyvus. Taigi, šios nedidelės tautos negandos, patirtos XX amžiuje, tęsiasi“, – teigė prof. dr. A. Jakubauskas.

Rugpjūčio 2-oji Lietuvoje pažymima kaip Romų genocido atminimo diena

Seimas birželio 27 d. Atmintinų dienų įstatymą papildė nauja data – Romų genocido atminimo diena. Ji bus minima rugpjūčio 2-ąją. Už šio įstatymo papildymą balsavo 89 Seimo nariai, niekas nebuvo prieš, susilaikė 5 parlamentarai.

Manoma, kad toks Seimo sprendimas taps reikšmingu įvykiu visai Lietuvos romų bendruomenei, skatins visuomenę atkreipti dėmesį į skaudžius Lietuvos istorijos faktus, prisidės prie romų kultūros atvirumo, tarpkultūrinio dialogo bei stereotipų mažinimo.

Tarptautinės organizacijos ofici-

aliai pripažįsta romų genocido Antrojo pasaulinio karo metais faktą ir siekia, kad visose valstybėse ši diena būtų minima rugpjūčio 2 dieną.

2015 m. balandžio 15 d. Tarptautinės romų dienos proga Europos parlamentas priėmė rezoliuciją „Dėl priešiško romams Europoje ir romų genocido Antrojo pasauli-

nio karo metais minėjimo“, kuria pripažino istorinį romų genocido Antrojo pasaulinio karo metais faktą ir paragino visas valstybes minėti ir paskelbti rugpjūčio 2 d. romų genocido dieną.

Ši diena buvo pasirinkta neatitiktinai – 1944 m. rugpjūčio 2 d. Lenkijoje, Aušvico-Birkenau koncentracijos stovykloje buvo su naikintas romų (čigonų) lageris ir nužudyta apie 3000 jame kalintų žmonių. Šių metų rugpjūtį buvo

minimos romų lagerio sunaikinimo 75-osios metinės.

Per Antrąjį pasaulinį karą romai, kaip ir žydai, dėl rasistinių paskatų nacių buvo sistemingai persekiojami, brutaliai žudomi, vežami į koncentracijos ir darbo stovyklas.

Lietuvoje nacių okupacijos metais, įvairių istorikų vertinimu, buvo nužudyta apie 500 romų. Daugiausia jie buvo žudomi Pravieniškių stovykloje. Kitos žudynių vietos buvo Šalčininkų rajone, netoli Kirtimų-Porubankos. Romai buvo žudomi

ir Kauno IX forte bei Paneriuose.

Romų nacionalinis kongresas ir Tarptautinė romų sąjunga rugpjūčio 2-ąją rengia holokausto aukų pagerbimo ceremonijas Aušvice, kitose žudynių vietose, kviečia jose dalyvauti jaunimą iš visos Europos.

Tautinių bendrijų taryba pasveikino G. Nausėdą inauguracijos proga

Tautinių bendrijų taryba pasveikino Gitaną Nausėdą inauguracijos, kuri vyko liepos 12 d. Lietuvos Respublikos Seime, proga.

Sveikinime rašoma: „Jūsų Ekscelencija Lietuvos Respublikos Prezidentė, Lietuvos tautinių bendrijų vardu sveikinu Jus pradėjus eiti valstybės Prezidento pareigas.

Ilgaamžė mūsų šalies istorija, jos tautų vienybė rodo, jog susitelkimas buvo ir yra labai svarbus valstybingumo, pasiekimų ir pažangos dėmuo.

Linkime Jums geriausios sėkmės Jūsų darbe ir palaikome Jūsų siekį kurti gerovės valstybę, kurioje visi jos piliečiai jaustųsi saugūs, būtų gerbiamos jų teisės, užtikrintas orus gyvenimas ir rytdiena“.

Sveikinimą Lietuvos tautinių bendrijų tarybos vardu pasirašė jos pirmininkė Gunta Rone.

Tautinių mažumų departamente

Lankėsi Baltijos federalinio I. Kanto universiteto bendruomenės atstovai

Birželio 12 d. Tautinių mažumų departamente viešėjo Baltijos federalinio Imanuelio Kanto universiteto bendruomenės delegacija.

Svečiai iš Kaliningrado buvo atvykę į Vilnių dalyvauti Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuojamame tarptautiniame moksliniame seminare „Kultūrų sankirtoje“.

Delegaciją lydėjo šio universiteto lektorė, lituanistė Violeta Lopetienė.

Svečius sveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Informaciją apie departamento vykdomas programas, Lietuvoje gyvenančių rusų bendruomenę, rusų nevyriausybinių organizacijų veiklą ir finansavimą pristatė Ryšių su tautinėmis bendrijomis vyriausiasis specialistas Sigitas Šliažas.

Svečiai domėjosi Lietuvoje gyvenančių rusakalbių asmenų švietimu, neformaliu ugdymu, galimybėmis mokytis rusų kalba bendrojo lavinimo įstaigose, studijuoti rusų kalbą ir

literatūrą Lietuvos universitetuose.

Šiuo metu Baltijos federalinio Imanuelio Kanto universitete lietuvių kalbą ir literatūrą studijuoja 16 studentų.

Aptartos romų aprūpinimo nuolatiniu būstu problemos

Liepos 24 d. departamente vyksiančiame susitikime su romų bendruomenės ir Romų visuomenės centro atstovais aptartos romų iš Kirtimuose esančio aukštutinio ir žemutinio taborų aprūpinimo nuolatiniu būstu problemos.

Tautinių mažumų departamentui antrą kadenciją vadovaus V. Montvydaitė

Tautinių mažumų departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės antrą kadenciją vadovaus dr. Vida Montvydaitė (nuotr.).

Vyriausybė birželio 26 d. ją paskyrė į šias pareigas penkeriems metams.

V. Montvydaitė birželio pradžioje laimėjo vykusį departamento direktoriaus konkursą. Ji varžėsi su dviem kitais kandidatais.

Nuo 2015 m. Tautinių mažumų departamentui vadovaujanti dr. V. Montvydaitė antrą kadenciją pradėjo eiti liepos 2 d.

Šis departamentas buvo panaikintas 2010 m., tačiau po ketverių metų atkurtas.

V. Montvydaitė 2002–2009 m. buvo šio departamento direktoriaus pavaduotoja. Ji taip pat yra dirbusi mokytoja, buvo tarptautinių ryšių sekretorė Profesinių sąjungų centre, koordinavo Vytauto Didžiojo univer-

siteto Pasaulio lietuvių akademijos projektą, vadovavo Lietuvos konsulatui Seinuose (Lenkija).

Tautinių mažumų departamentas įgyvendina tautinių mažumų politiką, užtikrina jų interesus, tautinio tapatumo apsaugą. Savo vykdomais projek-

tais departamentas siekia sudaryti palankias sąlygas tautinėms mažumoms dalyvauti šalies visuomeniniame, politiniame ir kultūriniame gyvenime, ugdyti pilietiškumą, toleranciją, nepakantumą tautinės nesantaikos kurstymui.

Tautinių mažumų departamentas mini veiklos trisdešimtmetį

1990 m. Lietuvai atgavus Nepriklausomybę ir išsivadavus nuo Sovietų Sąjungos priespaudos, šalyje pradėjo formuotis visos demokratinės valstybės egzistavimui būtinos institucijos. Tačiau būta ir tokių, kurios savo veiklą pradėjo dar iki Nepriklausomos valstybės atkūrimo. Viena iš jų yra 1989 m. įsteigtas Tautybių komitetas, įkuriant kurį buvo pasiūstas nedviprasmiška žinia – amžiais puoselėdama draugišką visų tautų sugyvenimą, atgimstanti Lietuvos Respublika ir ateityje bus atvira bei tolerantiška visų tautybių žmonėms.

Todėl 1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos Respubliką, jau kitą dieną buvo priimtas Aukščiausiosios Tary-

bos kreipimasis į Lietuvos tautines bendrijas. Jame sakoma: „Lietuva - bendroji mūsų Tėvynė [...] Visi Lietuvos valstybės politiniai ir ekonominiai sprendimai bus daromi, atsižvelgiant į visų Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų interesus, nepažeidžiant jų nacionalinio orumo ir teisių“.

Įkūrus Tautybių komitetą prie Respublikos Ministrų Tarybos, tais pačiais 1989 m. lapkričio 23 d. buvo priimtas Lietuvos tautinių mažumų įstatymas. Tai buvo pirmieji ir viešinteliai tokio pobūdžio dokumentas ir įstaiga tuometinėje SSRS. 1990 m.

**LIETUVĄ
KŪRĖMĖ
KARTU**

balandžio 18 d. Komitetas reorganizuotas į Tautybių departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuriam vadovauti buvo paskirta humanitarinių mokslų daktarė Halina Kobeckaitė. Vėliau prie jo buvo įkurtas Lietuvos nacionalinių ir so-

cialinių–ekonominių tyrimų centras. 1991 m. sausio mėn. prie Tautybių departamento įsteigta Tautinių bendrijų taryba, kurios nariais tapo tautinių mažumų, jų organizacijų vadovai ir atstovai. 1990 m. Visagine įsteigtas Nacionalinių kultūrų centras. 1991 m. gegužės mėn. Vilniuje buvo atidaryti Tautinių bendrijų namai.

Atgimimo metais buvo nemažai nuveikta, kad būtų sudarytos kuo palankesnės sąlygos tautinių mažumų savimonei ir kultūrai ugdyti. 1988 m. Lietuvoje buvo pradėta steigti ikimokyklinės vaikų įstaigas lenkų ir žydų kalbomis, sparčiai daugėjo bendrojo lavinimo mokyklų lenkų kalba. 1989 m. Lietuvoje pradėjo veikti žydų tautinė mokykla. Negausios tautinės grupės gimtosios kalbos pradėjo mokytis sekmadieninėse mokyklose. Periodinę spaudą gimtąja kalba, be Lietuvos rusų ir lenkų, leido žydai, vokiečiai, ukrainiečiai, baltarusiai. Tautinių mažumų kalbomis buvo rengiamos specialios laidos per Lietuvos televiziją ir radiją, steigiami meno kolektyvai.

Naujoji valstybė rėmė ir palaikė tautinio atgimimo iniciatyvas. 1990 m. lapkričio 29 d. priimamas Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos nutarimas „Dėl valstybinės kalbos statuso įgyvendinimo terminų“ – jie pratęsimi iki 1995 m. sausio 1 d., nustatomi kvalifikaciniai kalbos mokėjimo reikalavimai skirtingoms gyventojų kategorijoms. 1990-aisiais prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės sukuriamos valstybinės komisijos Visagino gyvenvietės, Ignalinos atominės elektrinės ir Rytų Lietuvos problemoms spręsti.

Pirmą kartą pokario metais Lietuvoje 1991 m. biudžete, be bendrų valstybės finansuojamų programų, atskiru straipsniu buvo specialiai išskirtos lėšos tautinių mažumų kultūrai ugdyti ir remti.

Vėliau Tautybių departamentas tapo Regioninių problemų departamentu ir daugiausia užsiėmė tautinių mažumų, buvusioje Sovietų sąjungoje gyvenančių lietuvių bei Pietryčių Lietuvos tautiniais reikalais.

Spartėjant emigracijos tempams vis daugiau lietuvių bendruomenių

ėmė kurtis Vakarų Europos šalyse. Siekiant išlaikyti užsienio lietuvių ryšį su Tėvyne ir užtikrinti tinkamą jų interesų atstovavimą, 1997 metais departamentas buvo pertvarkytas į Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą, jam patikint ir bendradarbiavimo su užsienio lietuviais funkcijas.

2010 m. panaikinus departamentą jo funkcijos buvo išskaidytos ir perduotos Kultūros, Švietimo ir mokslo bei Užsienio reikalų ministerijoms.

Atsižvelgdama į Tautinių bendrijų atstovų ne sykį išsakytus nuogastavimus dėl sumažėjusio jų klausimams tenkančio dėmesio ir reiškiamas viltis, kad Vyriausybė imsis atkurti bendrą valstybės tautinių mažumų politiką vykdančią instituciją, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu 2015 m. liepos 1 dieną savo veiklą pradėjo atkurtas Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuris tapo už tautinių mažumų politikos įgyvendinimą atstovaujanti institucija ir kuris šiemet mini savo veiklos trisdešimtmetį.

TMD inf.

Tęsiamas romų integracijos projektas „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“

Tautinių mažumų departamentas tęsia 2016 m. pradėtą projektą „Vietinės Romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ ir pradeda įgyvendinti jo trečią etapą.

Projektas, kurio biudžetas 68 tūkst. eurų, truks vienerius metus – iki 2020 metų rugpjūčio 15 d.

Projekte dirbs 3 tarpininkai – Vilniuje, Jonavoje ir Kybartuose. Jie padės romams bendrauti su vietos valdžios atstovais sprendžiant romų problemas. Vilniuje dirbsiantis tarpininkas padės Kirtimų gyvenvietėje gyvenantiems romams ieškoti būsto mieste.

Taip pat yra numatyti seminarai ir mokymai romų moterims ir jaunimui,

seminaras mokytojams apie romų genocidą, susitikimai savivaldybėse su vietos valdžios atstovais ir romų bendruomene, tyrimas, kuris įvertins Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 metų veiksmų plano rezultatus.

Pirmaisiais projekto įgyvendinimo metais buvo užmegzti ryšiai tarp romų bendruomenių ir savivaldybių. Buvo sukurtas įrankis romams per tarpininkus greičiau ir sėkmingiau spręsti iškilusias problemas, savivaldybių institucijų darbuotojams – susipažinti su romų situacija. Buvo surengti mokymai švietimo darbuotojams, dirbantiems su romų vaikais. Pedagogai įgijo specifinių žinių apie romų vaikų ugdymo ypatybes. Daug

dėmesio buvo skirta romėms moterims, skatinant jas imtis lyderių vaidmens. Projektas buvo įgyvendinamas dviem kryptimis: informuojant ir šviečiant visuomenę bei stiprinant romų gebėjimus ir įgūdžius. Sėkmingai baigus pirmąjį projekto etapą, 2017 m. liepą gautas finansavimas antros projekto dalies įgyvendinimui.

2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, Lietuvoje gyveno 2 115 romų tautybės žmonių. 81 proc. romų gyveno miestuose, 19 proc. – kaimo vietovėse. Daugiausia romų gyveno Vilniaus (38 proc.), Kauno (23 proc.), Šiaulių (11 proc.), Marijampolės (10 proc.) ir Panevėžio (7 proc.) apskrityse.

TMD inf.

Tautinių bendrijų taryba: ketveri darbo metai

Baigia savo kadenciją dabartinės sudėties Tautinių bendrijų taryba (toliau – Taryba). Ji buvo sudaryta 2015 m. ketveriems metams. Kokius uždavinius Taryba sprendė per šį laiką, kokius darbus nuveikė, kaip atstovavo tautinių bendruomenių interesams? Apie tai kalbamės su Tarybos pirmininke Gunta Rone (nuotr.).

Jonas RUMŠA

- Priminkite skaitytojams Tarybos paskirtį ir uždavinius

- Taryba yra patariamoji institucija prie Tautinių mažumų departamento, veikianti visuomeniniais pagrindais. Savo darbe ji vadovaujasi LR Konstitucija, įstatymais, kitais teisės aktais. Be to, Tarybos uždaviniai, funkcijos, sudėties sudarymo tvarka, darbo organizavimas yra išdėstyti Tarybos nuostatuose, patvirtintuose departamento direktoriaus.

Tarp Tarybos uždavinių yra: stebėti, kaip šalyje įgyvendinami su tautinių mažumų teisėmis susiję įstatymai; ugdyti tautinę toleranciją, nepakantumą tautinės nesantaikos kurstymui, skatinti visuomenės ugdymą ir švietimą šiais klausimais; skatinti ir palaikyti tautinių mažumų asociacijų iniciatyvas ir sumanymus, prisidedančius prie tautinių santykių harmonizavimo; skatinti tautinių mažumų kultūrų plėtotę, užtikrinti jų tautinio tapatumo bei savimonės išsaugojimą, puoselėjimą ir integraciją į Lietuvos visuomeninį gyvenimą.

- Kokia šios kadencijos Tarybos sudėtis?

- Šios kadencijos Tarybą sudarė dvidešimt aštuoni nariai. Jie atstovavo dvidešimčiai tautinių bendrijų. Atstovavimo normos taip pat nustatytos minėtuose nuostatuose. Nuo tautinės mažumos, kurios atstovų skaičius pagal 2011 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenis yra didesnis nei 100 tūkst., renkami trys Tarybos nariai, nuo tautinės mažumos, kurios atstovų

yra nuo 10 tūkst. iki 100 tūkst., – du nariai, nuo tautinės mažumos, kurios atstovų mažiau nei 10 tūkst., – vienas narys. Tokiu būdu Taryboje po tris narius turi lenkų ir rusų bendruomenės, po du – baltarusių ir ukrainiečių, visos kitos – po vieną.

Pažymėtina, kad šios kadencijos Taryba buvo pirmoji, kuri buvo išrinkta ketveriems metams. Visos ankstesnės buvo renkamos trejiems metams.

- Paprastai darbo turinį lemia gyvenamas laikmetis. Koks tai buvo laikas ir kaip jis koregavo Tarybos dienotvarkę?

- Tai buvo nuostabus laikas. Daug įvykių, netgi istorinių, nuo kurių nestovėjo nuošalyje ir Taryba, tautinės bendrijos. Pernai šventėme Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio jubiliejų. Taryba savo posėdyje svarstė pasiruošimo šiai datai klausimus. Man teko dalyvauti Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimo programos įgyvendinimo komisijos darbe, teikti siūlymų dėl tautinių mažumų dalyvavimo jubiliejinuose renginiuose.

Liepos 1-ąją Vilniaus Rotušės aikštėje vyko Pasaulio lietuvių ir Lietuvos tautinių bendrijų diena „Šimtas Lietuvos veidų – sujunkime Lietuvą“. Dvidešimt keturios lietuvių bendruomenės iš įvairių pasaulio šalių ir dvidešimt Lietuvos tautinių bendrijų pakvietė vilniečius ir sostinės

svečius artimiau susipažinti su savo gyvenimu, veikla, žmonėmis, pažinti šventinį koncertą.

Mano siūlymu, liepos 6 d. pirmą kartą Lietuvos dainų istorijoje Dainų šventės „Vardan tos...“ dalyvių eisenoje dalyvavo tautinių bendrijų atstovai. Tai buvo nepamirštas vaizdas. Pasipuošę tautiniais rūbais, nešini nacionalinėmis vėliavomis, nuo Katedros aikštės Gedimino prospektu į Vingio parką ėjo įvairių tautų atstovai. Juos šiltai sveikino žiūrovai.

Labai svarbus istorinis įvykis buvo popiežiaus Pranciškaus vizitas Lietuvoje praėjusių metų rugsėjo 22–23 d. Šventasis Tėvas priminė mūsų šalies daugiakultūriškumą ir daugiatautiškumą.

Popiežius yra katalikų bažnyčios vadovas. Tačiau jis savo kalbose kreipėsi į visų tikėjimų ir tautybių žmones. Popiežius pabrėžė, kad šiandieniniame pasaulyje girdėti balsų, kurie pasinaudodami nesaugumu ar kylančiais konfliktais, sėja susiskaldy-

mą ir susipriešinimą ar tvirtina, kad saugumą užtikrinsime ir savo kultūrą išsaugosime tik bandydami atsikratyti kitais, juos sutrypti ar išguiti. Šventasis Tėvas ragino šioms balsams tarti savo žodį: priimti skirtumus.

Popiežius taip pat perspėjo apie pagundas, kurios „gali slypėti kiekvieno žmogaus širdyje“, norint būti labiau privilegijuotu ar pranašesniu už kitus.

Gilios Šventojo Tėvo mintys turi mums padėti įžvelgti įvairių fobių, antisemitizmo apraiškas ir grėsmes, ryžtingiau skleisti tolerancijos, pagarbos įvairioms kultūroms idėjas, šalinti stereotipus. Jie neretai tarpsta ten, kur trūksta informacijos arba ji yra vienusi. Tai pasakytina pirmiausia apie romus, kurie nuolat susiduria su išankstine neigiama nuomone.

Tuo tarpu šioje bendruomenėje vyksta nemažai pozityvių permainų, kurias reikia palaikyti ir skatinti. Gerėja romų išsilavinimo rodikliai. Romų bendruomenė vis labiau atsiveria visuomenei. Kartu su romų bendruomene džiaugiamės, kad Seimas į Atmintinų dienų sąrašą įtraukė Romų genocido atminimo dieną – rugpjūčio 2-ąją.

- Kas naujo įvyko Tarybos darbe per praėjusią kadenciją?

- Pagrindinė mūsų darbo forma – posėdžiai, kuriuose svarstome įvairius klausimus. O nauja tai, kad pirmą kartą pradėjome praktikuoti išvažiuojamuosius posėdžius. Apie vieną tokį norėčiau plačiau papasakoti. Jis vyko pernai balandžio mėnesį Kauno įvairių tautų kultūrų centre (toliau – Centras). Be Tarybos narių, jame dalyvavo šio miesto tautinių bendrijų atstovai, Kauno savivaldybės atsakingi darbuotojai.

Pasak posėdyje kalbėjusio Centro direktoriaus Dainiaus Babilo, per keturiolika Centro gyvavimo metų jame surengta apie vieną tūkstantį kultūros renginių, tarp kurių septynis kartus – Lietuvos tautų festivalis „Kultūrų tiltai“, du kartus – Lietuvos

tautinių bendrijų sekmadieninių mokyklų festivalis. Trejus metus iš eilės organizuotos Afrikos kultūros dienos Kaune.

Centras nuolat bendradarbiauja su miesto tautinėmis bendrijomis. Kartu organizuojami kultūros ir meno renginiai. Čia vyksta meno kolektyvų repeticijos, mokyklėlių užsiėmimai, įvairūs susirinkimai, vakarai. Centras taip pat dalyvauja tarptautiniuose projektuose, į kuriuos įjungia tautinių mažumų jaunimą.

Pokalbis buvo naudingas visiems posėdžio dalyviams. Diskusijose buvo pateikta įdomių pasiūlymų, kaip tobulinti darbo formas. Pavyzdžiui, buvo pasiūlyta tautinėms bendrijoms rengti jungtines projektines paraiškas, nes atskiros nedidelės bendrijos nėra pajėgios parengti didelės apimties paraiškų ir projektų.

Tarybos nariai su miestų ir rajonų tautinių bendrijų atstovais bendraudavo, keisdavosi nuomonėmis konferencijose, seminaruose, Tolerancijos dienos, Lietuvos tautinių bendrijų dienos minėjimuose ir kt.

- Tarybos nariai turėjo susitikimų su aukščiausiais valstybės pareigūnais. Ką jums duoda tokie susitikimai?

- Su Tarybos nariais susitiko Seimo Pirmininkas Viktoras Prancietis, Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis. Jie yra dalyvavę ir Tolerancijos dienos minėjimuose.

Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius taip pat yra susitikęs su Tarybos nariais.

Šie susitikimai mums yra labai svarbūs. Jų metu buvo akcentuota tautinių bendrijų politikos svarba, pabrėžta, kad ji yra nukreipta valstybės gerovės kūrimui, taip pat susijusi su nacionaliniu saugumu ir užsienio politika. Tai uždeda mums atsakomybę ir liudija valstybės pasitikėjimą tautinėmis bendrijomis. Taip pat turėjome galimybę papasakoti apie savo veiklą, apie tai, kas mus jaudina, teikti siūlymų ir kt.

Susitikimų nauda dar ir ta, kad jie patraukia žiniasklaidos dėmesį, o per spaudą, radiją, televiziją apie Tarybą ir jos veiklą daugiau sužino visuomenė.

Aukšti valstybės pareigūnai yra lankęsi Tautinių bendrijų namuose, dalyvavę mūsų šventėse, pavyzdžiui, V. Prancietis 2017 m. lankėsi mūsų tradicinėje Duonos šventėje.

- Taryba išplaukė ir į tarptautinius vandenis...

- Pirmą kartą Tarybos nariai susitiko su Latvijos prezidentu. Tai buvo 2017 m. liepos 18 d. Latvijos prezidentu tada buvo Raimondas Vējonis.

Mes dalyvavome Latvijos tautinių mažumų konsultacinės tarybos ir mūsų Tarybos bendrame posėdyje, kuris vyko valstybės vadovo rezidencijoje – Rygos pilyje. Jame dalyvavo ir R. Vējonis. Posėdyje, be kita ko, buvo aptarti pasiruošimo abiejų valstybių jubiliejui klausimai, tautinių mažumų bendradarbiavimo galimybės.

Negaliu nepaminėti Tarybos iniciatyva surengtų dviejų pažintinių, edukacinių kelionių į Lenkiją. Jų metu domėjomės ir tautinių mažumų gyvenimu kaimyninėje šalyje. Tikocino mieste teko stebėti Bar micvos šventę – žydų berniukų išventinimo į pilnametystę iškilmės. Krušynianų kaime Palenkės vaivadijoje nuo XVII a. gyvena totoriai. Čia veikia kultūros centras, totoriškų patiekalų restoranai, galima išigyti rankų darbo suvenyrų, pajodinėti ant arklių. Nuošalus kaimas sutraukia tūkstančius turistų iš viso pasaulio.

Pernai grupė Tarybos narių lankėsi Kaselio mieste (Vokietija), kur vyko Kauno vokiečių kultūros draugijos ir Kaselio lietuvių bendruomenės šventė.

- Ką galite pasakyti susumuojant Tarybos ketverių metų darbą?

- Tai buvo aktyvus ir įdomus darbo laikas. Taryboje vyko diskusijos, kai kada labai aštrios svarbiais mūsų veiklos klausimais. Tiesa, ne viską mums pavyko pasiekti, ko tikė-

jomės. Nepavyko pasiekti, kad LRT televizijoje būtų atgaivinta laida „Labas“, skirta neskaitlingoms tautinėms bendrijoms.

Noriu iš visos širdies padėkoti savo kolegoms Tarybos nariams už jų darbą, palaikymą ir solidarumą. Kaip minėjau, Taryba dirba visuomeniniais pagrindais. Tuo labiau jos nariai nusipelno padėkos. Kai kurie Tarybos nariais buvo ne vieną kadenciją. O Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas Mahiras Gamzajevs,

Lietuvos estų draugijos – Liia Urman, Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugijos – Marija Rubaževičienė Taryboje dirba nuo jos įkūrimo.

Malonu, kad mūsų darbas nelieka nepastebėtas. Tarp Tarybos narių yra įvertintų Tautinių mažumų departamento, kitų institucijų apdovanojimais. Tarybos narė, Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė Natalija Šertvytienė 2017 m. pelnė Nacionalinį lygybės ir įvairovės apdovanojimą Tautų dialogo kategori-

joje. Beje, tokį apdovanojimą antrą kartą gavo tautinių mažumų atstovas. Pernai šiam apdovanojimui buvo nominuotas Tarybos narys, vienas iš baltarusių klubo „Siabryna“ įkūrėjų ir dabartinis jo vadovas Valentinas Stechas.

Darbas Taryboje yra labai prasmingas ir reikalingas. Jeigu visuomenėje atsiranda daugiau tolerancijos, tarpetninės santarvės, pagarbos kitoniškumui, tai, manau, ir dėl dalelės mūsų veiklos.

Trakuose skambėjo tautinių mažumų festivalio „Čia mūsų gimtinė – čia mūsų namai“ akordai

Trakų kultūros rūmų rusų dainos ansamblis „Zabava“

Vasaros pradžioje, tarp kitų kultūrinių įvykių senojoje Lietuvos sostinėje Trakuose, gausų žiūrovų būrį sutraukė tradicinis, jau trečius metus iš eilės rengiamas tautinių mažumų festivalis „Čia mūsų namai – čia mūsų gimtinė“, kurį rėmė Tautinių mažumų departamentas prie LRV ir Trakų rajono savivaldybė.

Koncertas vyko Apžvalgos aikštėje priešais Salos pilį. Nuo jos į dangų buvo paleisti balti balandžiai – taikos, santarvės simboliai.

Koncertą pradėjo Trakų kultūros rūmų instrumentinis ansamblis „Se-

renada“ (vadovas Kastytis Mikiška), atlikęs Trakų kompozitorių Liongino Marijono ir Jurgio Gaižausko kūrinių.

Į sceną pakilo taip pat Trakų kultūros rūmų rusų dainos ansamblis „Zabava“ (vadovė Natalija Jefimova).

Ansamblis gyvuoja jau aštuonerius metus. Jo programoje – gimtojo krašto rusiškos dainos.

Trakiečius keitė svečiai iš sostinės – ansamblis „Wilenka“ ir modernaus folkloro grupė „Folk Vibes“. „Wilenka“ – pirmasis lenkų vaikų dainų ir šokių kolektyvas Lietuvoje, įkurtas 1972 m. Vilniaus 19-ojoje vidurinėje mokykloje (dabar – Vilniaus Vladislavo Sirokomlės gimnazija).

Lenkų folkloro ansamblio „Folk Vibes“, išsikūrusio prieš penkerius metus, dalyviai puoselėja gimtojo folkloro tradicijas ir siekia jas populiarinti jaunimo tarpe.

Festivalyje savo muzikinį paveldą pristatė du totorių meno kolektyvai. Tai Trakų rajone gerai žinomas Totorių kultūros centro folkloro ansamblis „Ilsu“ ir Lietuvos totorių ansamblis „Efsanė“.

I Trakus su savo programa atvyko Vokiečių kultūros ir švietimo centro šokių kolektyvas „Sonnenschein“ ir Kauno vokiečių kultūros draugijos ansamblis „Edelweiss“.

Senosios žydų klezmerių muzikos melodijas grojo jaunimo grupė „Rakija Klezmer orkestar“. Klezmerių muzika – tai instrumentinė neliturginė žydų liaudies muzika. Kartada ji buvo labai po-

puliari, grojama šventėse. Penkių vaikinų dėka klezmerių muzika vėl atgaivinama.

O kokia šventė be svečių! Jie atvyko iš Lenkijos Gižicko miesto, su kuriuo Trakai daug metų bendradarbiauja, ypač kultūros srityje. Gižicko kultūros centro vokalinis ansamblis žiūrovus nudžiugino įdomia ir įvairia menine programa.

TBN inf.

Romų vaikai poilsiaavo ir mokėsi vasaros stovykloje

Liepos 16–21 d. poilsiavietėje „Gamtos mokykla“ (Švenčionių r.) vyko Lietuvos vaikų fondo organizuota vasaros stovykla romų vaikams. Stovykloje dalyvavo apie 30 gerai besimokančių romų vaikų iš Vilniaus Naujininkų mokyklos, Vilniaus Saulėtekio mokyklos-daugiafunkcio centro, Eišiškių, Kybartų, Panevėžio mokyklų, Lietuvos čigonų bendrijos „Čigonų laužas“, Romų visuomenės centro ir Panevėžio vaikų dienos centro.

Stovyklos metu romų vaikams buvo organizuotos edukacinės programos, žaidimai, talentų konkursai, vyko dailės terapijos užsiėmimai. Tautinių mažumų departamento Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus vedėja Rasa Paliukienė ir vyr. specialistė Aušra Šokaitienė supažindino stovyklos dalyvius su Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų istorija ir apie tai organizavo viktoriną.

Renginio metu buvo ugdoma vaikų

Romų vaikai prie stovyklos pastato

tolerancija, pakantumas bei lavinami bendravimo tarpkultūrinėje terpėje įgūdžiai, griaujami stereotipai, skatinamas vaikų pilietinis ugdymas, jų susidomėjimas Lietuvos gamta, istorija ir gamtos studijomis, buvo padedama vaikams atrasti pozityvias vertybines gyvenimo

nuostatas, formuojami kolektyvinio darbo įgūdžiai.

Stovyklos organizaciją finansavo Labdaros ir paramos fondas „Lietuvos vaikų fondas“ bei Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

TMD inf.

Minėjo Romų genocido aukų atminimo dieną

Rugpjūčio 2-oji – Romų genocido aukų atminimo diena. Ji Lietuvoje minima nuo 2004-ųjų metų. Šiemet šią dieną Seimas įtraukė į Atminčių dienų sąrašą. Tokiu būdu siekiama atkreipti dėmesį į tragiškus istorijos faktus, prisidėti prie romų kultūros sklaidos, tarpkultūrinio dialogo stiprinimo bei stereotipų mažinimo.

Tai neturi pasikartoti

1944 m. rugpjūčio 2 d. Aušvico-Birkenau koncentracijos stovykloje buvo sunaikintas romų lageris ir nužudyta apie tris tūkstančius ten

kalinčių žmonių: vyrų, moterų, vaikų, senelių.

Lietuvoje per Antrąjį pasaulinį karą buvo nužudyta apie 500 romų, maždaug kas trečias iš pusantro tūkstančio tarpukariu gyvavusios

šios etninės grupės narys. Jie buvo žudomi Paneriuose, kitose vietose, bet daugiausia nužudyta Pravieniškių stovykloje.

Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininko Valerijaus Simuliko išplatintame pranešime pažymima, kad minint Romų genocido aukų atminimo dieną, - tai dar viena proga geriau suprasti kartu mūsų Lietuvoje gyvenančius kitos tautybės žmones,

o taip pat viena proga pasmerkti genocidą ir su tokiu reiškiniu niekada nesitaikstyti.

„Prisimenant romų genocidą, būtina kalbėti ir apie juodąsias dienas Lietuvos istorijoje – tam, kad tokios dienos niekada nepasikartotų“, – teigė V. Simulikas.

Rugpjūčio 2 d. Panerių memoriale vyko romų genocido aukų pagerbimo ceremonija, kurioje dalyvavo Lietuvos romų bendruomenės nariai, Tautinių mažumų departamento, kitų valstybinių institucijų, Vilniaus miesto savivaldybės, nevyriausybinių organizacijų, visuomenės atstovai, užsienio šalių diplomatiniai atstovybių pareigūnai. Kalbėjo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky ir kt. Skambėjo romų dainos, kurias atliko ansamblis „Sare roma“, grojo Giunter Light Orchestra muzikantai.

Pasaulis nepamiršo

Per Antrąją pasaulinę karą naciai išžudė 205–500 tūkst. romų. Romų bendruomenių nariai buvo tremiami, sterilizuojami, žudomi per masinius sušaudymus okupuotose teritorijose,

Kalba dr. V. Montvydaitė

taip pat mirties stovyklų dujų kameroje. Daugelis jų mirė nuo bado ir ligų. Nors ši etninė grupė patyrė didžiulį kančių, prireikė ne vieno dešimtmečio, kad jos atstovai sulauktų bent menko pripažinimo ir teisingumo žingsnių.

Pastaruoju metu pasiekta daugiau pažangos. 2012 m. Berlyne buvo atidengtas memorialas šių persekiojimų aukoms. Dar po trejų metų Europos Parlamentas paskelbė rugpjūčio 2-ąją Europos romų holokausto atminimo dieną.

Romų genocido dienos minėjimo proga pasisakė politikos veikėjai.

„Romų holokausto siaubai yra nepaneigiama mūsų istorijos dalis, bet ilgą laiką Europa užsimerkdavo prieš tai, kas yra įvykę“, – sakė Europos Tarybos generalinis sekretorius Torbjornas Jaglandas (Thorbjorn Jagland).

„Turime pareigą užbaigti šią dešimtmečiais trukusią tylą“, – pridūrė jis.

Popiežius Pranciškus taip pat pabrėžė iki šiol romų patiriamą diskriminaciją – net ir Romoje.

Šiomet prieš balandžio 8-ąją minimą Tarptautinę romų dieną JAV Kongresui buvo pateiktas svarstyti abiejų pagrindinių partijų iniciatyva parengtas projektas, kuriame sakoma, kad „romai praturtino mūsų naciją“ ir kad jie buvo „kiekvienos europiečių migracijos į Jungtines Valstijas dalis nuo pat kolonijinių laikų, susiedami mūsų šali su Europa ir kurdami transatlantinį ryšį“.

Rugpjūčio 2 d. JAV valstybės sekretorius Maikas Pompėjas (Mike Pompeo) paskelbė kreipimąsi, kuriuo ragina „visas vyriausybes imtis žingsnių kovai su netolerancija prieš romus ir įgalinti jų visavertį dalyvavimą visuomeniniame ir ekonominiame gyvenime“.

Minėjime – jaunoji romų karta

F. Kukliansky įteikta „Lietuvos diplomatinės žvaigždė“

Liepos 5 d. užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius įteikė Užsienio reikalų ministerijos garbės ženklą „Lietuvos diplomatinės žvaigždė“ Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės (LŽB) pirmininkei Fainai Kukliansky.

Aukščiausias ministerijos garbės ženklas F. Kukliansky skirtas už jos aktyvų dalyvavimą rengiant svarbius tarptautinius susitarimus, bendradarbiavimą tarp LŽB ir ministerijos, indėlį rengiant ir įgyvendinant Geros valios įstatymą, aktyvų jos vadovaujamos LŽB dalyvavimą Lietuvos diplomatinės atstovybių projektuose.

„Džiaugiuosi mūsų draugyste ir bendradarbiavimu – tai labai svarbu mūsų valstybės interesams. Jūsų darbas yra ne tik vadovavimas žydų bendruomenei, bet ir labai matomas darbas Lietuvos labui“, – sakė L. Linkevičius.

F. Kukliansky dėkojo Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenei už palaikymą ir bendradarbiavimą.

Advokatė F. Kukliansky nuo 2009 m.

F. Kukliansky ir L. Linkevičius

iki 2013 m. buvo Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininko pavaduotoja, o nuo 2013 m. iki šiol yra jos pirmininkė. F. Kukliansky ilgus metus skyrė Lietuvos žydų bendruomenei ir žydų, gyvenančių užsienio šalyse, labui. Ji stengėsi, kad Lietuvos žydai būtų visiškai integruoti į Lietuvos visuomenę,

o lietuviai ir kitų tautybių atstovai susipažintų su žydų kultūra, religija, gyvenimu. F. Kukliansky teigimu, gyvendami vienoje visuomenėje žmonės turi pažinti ir suprasti vieni kitus, kad nepasikartotų tragedijos, kurių metu beveik visa Lietuvos žydų bendruomenė buvo išnaikinta.

TBN inf.

Išleistas pašto ženklas, skirtas lenkų kompozitoriui S. Moniuškai

Rugpjūtį Lietuvos paštas į apyvartą išleido pašto ženklą tema „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Lenkai“. Roberto Jucaičio pieštas ženklas skirtas lenkų kompozitoriui, vienam ryškiausių lenkų muzikos romantizmo kūrėjų Stanislovui Moniuškai, kuris 1840–1858 m. gyveno ir kūrė Vilniuje. Pašto ženkle, be S. Moniuškos portreto, pavaizduotas šv. Kotrynos bažnyčios fragmentas, šalia kurios skvere kompozitoriui pastatytas paminklas. Ant pirmos dienos voko pavaizduota šokio ir chorinio giedojimo globėja Terpsichorė. Pašto ženklo tiražas – 100 tūkst. vienetų, spausdino Estijos spaustuvė „Vaba Maa“, nominalas – 0,49 euro, jis skirtas korespondencijai siųsti Lietuvoje.

Vilniuje – kūrybos viršūnė

Šiais metais minimos ir S. Moniuškos (1819–1872) 200-osios gi-

mimo metinės. Pašto ženklo S. Moniuškai autorius R. Jucaitis

Žymiausia savo kūrybinio gyvenimo dalį kompozitorius praleido Vilniuje. Jis dažnai vadinamas antruoju po

Frideriko Šopeno lenkų romantizmo kompozitoriumi.

S. Moniuška 1840–1842 m., gy-

vendamas Vilniuje, buvo šv. Jonų bažnyčios vargonininkas, kelerius metus – Vilniaus miesto teatro orkestro muzikantas, privačiai mokė muzikos, aktyviai dalyvavo miesto muzikiniame gyvenime, būrė mėgėjų ansamblius, rengė koncertus, rūpinosi natų leidyba.

Vilniuje kompozitorius sukūrė kantatas „Milda“, „Nijolė“, „Namų dainyno“ dainas, keturias „Aušros vartų litanijas“, sceninių kūrinių. 1848 m. sausio 1 d. Vilniaus miesto rotušėje įvyko S. Moniuškos operos „Halka“ premjera, kuriai dirigavo pats kompozitorius.

1858 m. S. Moniuška buvo pakviestas dirbti Varšuvos Didžiojo teatro dirigentu ir su savo gausia šeima (turėjo dešimt vaikų) iš Vilniaus išvyko. S. Moniuška daug keliavo po Vakarų Europą, bendravo su F. Lisutu, B. Smetana, D. Rosiniu, Š. Guno, D. E. Oberu.

Laimėjo konkursą

Pašto ženkle konkursą laimėjęs R. Jucaitis yra grafikos dizaineris, ženklodaras ir vizualiosios komunikacijos ekspertas. Dirba Vilniaus dailės akademijos Grafinio dizaino katedros docentu bei dizaino studijos „Mata Hari“ kūrybos vadovu.

R. Jucaitis 1990 m. baigė studijas Vilniaus dailės institute (dabar – Vilniaus dailės akademija), podiplomines studijas atliko Paryžiuje. Kultūros ministerija jam yra suteikusi meno

kūrėjo statusą.

R. Jucaitis yra laimėjęs daugelyje Lietuvos kūrybinių konkursų, tarp kurių: logotipų – Karaliaus Mindaugo karūnavimo 750-ųjų metinių, „Lietuva – Baltijos širdis“, Tarmių metų; plakatų – Lietuvos vardo paminėjimo 1000-mečio, Lietuvos Konstitucijos 15-mečio; pašto ženklų – Žalgirio mūšio 600-ųjų metinių, Lietuvos nepriklausomybės 20-mečio, Kernavės archeologinio draustinio ir kt.

Dar ne pabaiga

Pašto ženklas „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Lenkai“ yra ketvirtas, skirtas tautinėms mažumoms per pastaruosius šešerius metus.

Šią seriją Lietuvos paštas pradėjo 2014 m. Tada buvo išleisti du pašto ženklai, skirti Lietuvos karaimams. Viename jų pavaizduotas Seraja Šapšalas (1873–1961) – pasaulinio garso mokslininkas-orientalistas, dvasinis ir pasaulietinis karaimų tautos vadovas, karaimų muziejaus įkūrėjas. Kitame pašto ženkle pavaizduoti karaimų maldos namai – Vilniaus kenesa. Ji yra sostinės Žvėryno rajone, Liubarto gatvėje. Šių pašto ženklų autorė – dailininkė grafikė Irma Balakauskaitė.

Po trejų metų pertraukos, 2017 m. mūsų šalies paštas išleido pašto ženklą, skirtą Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenei. Jame pavaizduota menora su integruotais Gedimino stulpais atspindi glaudų istorinį žydų

ir Lietuvos valstybės ryšį. Ženklą sukūrė Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus architektė-dizainerė Viktorija Sideraitė-Alon.

Pernykštis pašto ženklas skirtas Lietuvos totoriams. Jame pavaizduoti totoriai ulonai – kariai, gynę Tėvynę Lietuvą nuo priešų, nes keletą amžių svarbiausias totorių užsiėmimas buvo būtent karyba. Šio pašto ženklo autorė – ženklų kūrimo konkursą laimėjusi Vilniaus dailės akademijos studentė Ieva Krikštaponytė.

Pašto ženklų ir pašto blokų leidybos planuojamų temų 2020 metams sąrašas – „Lietuvos tautinės mažumos ir bendrijos. Baltarusiai“. Kitąmet. taip pat numatoma išleisti pašto ženklą, skirtą Vilniaus Gaono 300-osioms gimimo metinėms.

Konkurso keliu

Lietuvos paštas kasmet į apyvartą išleidžia 25–27 naujus pašto ženklus. Juose įprasminamos įvairios istorinės sukaktys, žymios asmenybės, išskirtiniai kultūros, technikos bei kulinarijos paveldo, gamtos objektai ir kt.

Temas pašto ženkams atranka leidybos komisija, kurią sudaro Susisiekimo ministerijos ir Lietuvos pašto atstovai, dailininkai, istorikai bei kitų sričių specialistai.

Temas teikia minėtos komisijos nariai ir gyventojai. Į apyvartą išleidžiamas ženklas, kurio autorius laimėjo pirmąją vietą konkurse.

TBN inf.

Trakuose veikė Karaimų kalbos ir kultūros stovykla

Liepos 20–27 d. Trakuose veikė XVII-oji Tarptautinė karaimų kalbos ir kultūros stovykla. Jai šiemet savo globą suteikė Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. Stovyklą, kaip ir kasmet, organizavo Lietuvos karaimų kultūros bendrija, parėmė Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Tikslas – išsaugoti kalbą

„Džiaugiamės, kad Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija sutiko globoti šiuometinę Tarptautinę karaimų kalbos ir kultūros stovyklą.

Tikimės, kad ši vertinga moralinė parama prisidės prie renginio sklaidos ir platesnio tikslų matomumo. Stovykla siekia kryptingai prisidėti išsaugant karaimų kultūrą ir kalbą, skatinti karaimų kultūros vertės išlikimą, są-

moningą domėjimąsi karaimų kalba ir taip pratęsti jos gyvavimą moderniomis sąlygomis“, - stovyklos atidarymo išvakarėse kalbėjo Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininkė dr. Karina Firkavičiūtė.

Į stovyklą atvyko per 70 dalyvių iš Lietuvos, Lenkijos, Ukrainos, Rusijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, JAV, Kanados.

Jos dalyviams buvo parengta

XVII-osios tarptautinės karaimų kalbos ir kultūros stovyklos dalyviai. Pirmoji iš kairės – Lietuvos karaimų kultūros bendrijos pirmininkė dr. Karina Firkavičiūtė.

įdomi ir turtinga programa. Mokykloje vyko karaimų kalbos pamokos, skambėjo dainos, šokių melodijos, diskusijos istorinių įvykių temomis, įvairios edukacijos, pavyzdžiui, lipdyba iš sūrios tešlos, žvakių gamyba, duonos kepimas, piešimas ir kt.

Surengta išvyka į Panevėžį – miestą, kuris tarpukariu buvo Lietuvos karaimų centras.

Knygos sutiktuvs

Karaimų kalbos stovykloje vieną karštos liepos dienos pavakarę buvo surengtos karaimų poetės Julijos Tinfavičienės (1933–2014) eilėraščių ir prozos rinktinės „Saulė nusileido už Trakų pilies“, parengtos jos vyro Romualdo Tinfavičiaus, sutiktuvs. Jos vyko karaimų mokykloje, į kurią šia proga susirinko bendruomenės nariai, pažinoję ir bendravę su poete, stovyklos dalyviai.

J. Tinfavičienė buvo matematikos mokytoja. Eilėraščius rašė lenkų ir gimtąja karaimų kalbomis. Nemažai jos eilių išversta į lietuvių ir rusų kalbas.

Knygoje sudėti Julijos eilėraščiai, skirti jos vyrui, broliams, seserims, giminėms. Leidinys iliustruotas J. ir

R. Tinfavičių asmeninio gyvenimo bei poetės nėrinių nuotraukomis.

Poetės eiles skaitė dr. Halina Kobeckaitė.

Prieš kurį laiką knygos sutiktuvs vyko Trakų viešojoje bibliotekoje ir Tautinių bendrijų namuose. Nemažai leidinio egzempliorių išdalinta Lietuvos bibliotekoms.

J. Tinfavičienės kūrybos rinktinę išleido „Vorutos“ leidykla. Tai antroji šios leidyklos išleista knyga karaimikos tematika. Pirmoji – R. Tinfavičiaus publicistinių straipsnių rinkinys „Nuo Juodosios jūros iki Trakų“ – išėjo 2014 m. Leidinyje pasakojama apie karaimų iškūrimą Lietuvoje, jų kultūros paveldą, iškilus tautos žmones ir kt.

Knygos sutiktuvsė kalbėjęs „Vorutos“ vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius išreiškė viltį, kad galbūt ateityje pavyks išleisti dar ne vieną knygą karaimikos tematika. Jis pažymėjo aktyvią karaimų bendruomenės veiklą leidybos srityje. Jos narių rūpesčiu kasmet išleidžiamos 1–2 knygos.

Knygos sutiktuvių metu veikė J. ir R. Tinfavičių leidinių, fotografijų, apdovanojimų parodėlė.

Paveldo dalis ir kultūros vertybė

Pasak dr. K. Firkavičiūtės, karaimų kalba yra viena iš svarbiausių karaimų tautos paveldo dalių. Tai reikšmingas karaimų tautinio identiteto dėmuo, kultūros vertybė, kuri išliko gyva iki šių dienų tik Lietuvoje.

Anksčiau savo tarmes turėjo dar Krymo, Lucko ir Haličo karaimai. Šiuo metu išlikęs tik Trakų karaimų dialektas.

2018 m. duomenimis, karaimų kalba tebekalba 30 žmonių. Ji yra įrašyta į UNESCO pasauliniu mastu sudarytą nykstančių kalbų atlasą.

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 2019-uosius paskelbė Tarptautiniais vietinių/mažųjų kalbų metais. UNESCO paskirta šių metų temos vykdančiąja agentūra. Tokia metų tema siekiama atkreipti dėmesį į kritinį vietinių kalbų nykimą ir skubų poreikį jas išlaikyti, gaivinti ir puoselėti.

„Tai atitinka nuolatinį Lietuvos karaimų kultūros bendrijos bei pačių karaimų Lietuvoje rūpestį savo gimtąja kalba“, – teigė dr. K. Firkavičiūtė.

TBN inf.

Totorių vasaros mokykloje – dainos, žaidimai, paveldas, išvykos

Liepos 5–13 d. Totorių kultūros centras surengė totorių kūrybinę vasaros mokyklą Trakuose. Į ją atvyko apie 60 dalyvių iš Vilniaus, Visagino, Klaipėdos miestų, Keturiasdešimt totorių ir Nemėžio kaimų (Vilniaus r.), Trakų. Tarp dalyvių taip pat buvo Lenkijos, Latvijos, Krymo, Turkijos totorių. Didžiąją dalį sudarė jaunuoliai. Mokykloje savo patirtimi dalinosi senjorai. O jauniausiam dalyviui buvo tik šešeri metai.

„Šiomet jau šestą kartą organizuotoje totorių kūrybinėje vasaros mokykloje jos dalyviai buvo mokomi Lietuvos, Krymo ir Pavolgio totorių liaudies dainų bei šokių, taip pat groti instrumentais – styginiu *saž* ir dūdelėmis *kuraf*“, – „Tautinių bendrijų naujienoms“ sakė Totorių kultūros centro vadovė Almira Parmaksizoglu.

Be dainavimo ir šokio pamokų, buvo surengta ir kitų užsiėmimų. Mokyklos dalyviai mokėsi šaudyti iš lanko. Daug malonių išpūdžių paliko jodinėjimo pamokos Trakų žirgininkystės klube „Perkūno žirgai“. Vyko

Užsiėmimus vedė patyrę pedagogai

tradicinės totorių imtynių *kureš*, piešimo ant vandens – *ebru* – pamokos. Vieną vakarą pedagogai iš Kazanės kartu su Totorių kultūros centro koordinatoriais surengė Sabantujaus šventę. Viešojo įstaiga Baltų amatai padovanojo mokyklos dalyviams ekskursiją laivu po Galvės ežerą. Jo platybėmis skambėjo totorių ir turkų kalbomis atliekami muzikiniai kūri-

niai, išmokyti kūrybinėje mokykloje.

Paskutinę mokyklos darbo dieną Trakų Salos pilies menėje buvo surengtas baigiamasis koncertas, kuriame jaunimas parodė, ko išmoko per savaitės trukmės užsiėmimus.

Projektą parėmė Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

TBN inf.

Baigiamajame koncerte

TKC nuotraukos

Žydų kultūros ir mokslo centrą Vilniuje primins atminimo lenta

Birželio 20 d. Vilniuje ant namo A. Vivulskio gatvėje, pažymėto 18-uoju numeriu, pakabinata žydų mokslo instituto YIVO atminimo lenta. Joje lietuvių, anglų ir jidiš kalbomis iškalti žodžiai: „Šioje vietoje 1933–1944 m. stovėjo žydų mokslo instituto JIVO pastatas. JIVO buvo įkurtas Vilniuje 1925 m., nuo 1940 m. tęsia savo veiklą Niujorke“.

Iškilmingoje atminimo lentos atidengimo ceremonijoje dalyvavo užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, kultūros ministras Mindaugas Kvietkauskas, Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius, YIVO direktorių tarybos vicepirmininkė Irene Pletka, YIVO direktorius Jonathanas Brentas, Lietuvos žydų bendruomenės nariai, vilniečiai, užsienio šalių ambasadų pareigūnai.

Atminimo lentą sukūrė architektė-dizainerė Viktorija Sideraitė-Alon.

„Tai šventė mums visiems“

„Simbolinė lenta – mūsų pagarbos ženklas – žymi čia buvusį viso pasaulio žydams labai svarbų pastatą. Su juo susijęs daugelio žymių žydų mokslininkų gyvenimas ir veikla. Deja, nei pastato, nei žmonių nebėra. Tačiau daugelį YIVO institute buvusių vertybių pavyko išgelbėti. Džiaugiamės, kad YIVO instituto veikla nenutrūko ir jis nuo 1940 m. tęsia savo veiklą Niujorke. YIVO indėlis ir nuopelnai žydų ir daugiatautės mūsų visuomenės paveldo tyrimui ir išsaugojimui yra neįkainuojami“, – kreipdamasis į susirinkusius, kalbėjo užsienio reikalų ministras L. Linkevičius.

Kultūros ministras M. Kvietkauskas yra išvertęs iš jidiš kalbos poetų kūrybos. Jis priminė laikus, kai Lietuvoje plačiai skambėjo ši kalba, kuri šiuo metu yra reikšmingas mūsų paveldas.

„Tai šventė mums visiems. Todėl, kad šis ženklas yra ne tik istorinio pastato ženklas, bet ir ženklas, kad

Atminimo lentos atidarymo ceremonijoje kalbėjo kultūros ministras M. Kvietkauskas

kūryba, atmintis ir kultūra gali įveikti destruktiją“, – ceremonijoje jidiš, lietuvių ir anglų kalbomis sakė kultūros ministras.

Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkės pavaduotojas prof. Leonidas Melnikas priminė, kad jidiš kalba skambėjo Vilniuje ne vieną šimtmetį, ši kalba kaip simbolis, kuris saugo litvakų atminimą.

„Prieš dešimtmečius dar skambėjusi visoje Lietuvoje, dabar ją girdime retai. Bet džiugu, kad YIVO institutas sėkmingai tęsia veiklą Niujorke, o atidengiama lenta toje vietoje, kur stovėjo YIVO instituto nebeišlikęs pastatas, primena visiems kokią istoriją turėjome. Žuvo žmonės, kūrę institutą ir dirbę jame, bet atmintis gyva, žodis nenugalimas“, – teigė L. Melnikas.

Su A. Einšteino vardu

1925 m. Vilniuje buvo įkurtas žydų mokslo institutas YIVO (santr.

jidiš – Jidiše visnšaftleche organizacie; vėliau – Jidišer visnšaftlecher institut), tapęs jidiš kultūros ir mokslo tyrimo centru. Instituto garbės prezidiumo nariais buvo patys žymiausi to meto pasaulio mokslininkai ir visuomenės veikėjai žydai: Albertas Einšteinas, Zigmundas Freudas, Edvardas Bernšteinas, Šimonas Dubnovas.

Vienas iš instituto idėjos autorių, organizatorių ir jo ilgametis vadovas buvo žymiausias to meto jidiš filologas, pirmasis jidiš profesorius JAV (šioje šalyje gyveno nuo 1939 m.). Maksas Vainraichas. Jis formavo instituto veiklos strategiją ir principus.

YIVO turėjo turtingą biblioteką. Joje buvo daugiau kaip 40 tūkst. knygų. Bibliografijos centre buvo per 220 tūkst. pasaulyje išleistų leidinių kartoteka. Spaudos archyve sukaupta apie 10 tūkst. įvairiose šalyse leistų žurnalų metinių rinkinių.

Institute veikė keli archyvai: rankraščių ir autografų, istorinių dokumentų, plakatų. Be to, buvo teatro ir pedagogikos muziejai. Tautosakos kolekciją sudarė apie 10 tūkst. surinktų priežodžių, patarlių, sąmojų, keiksmų.

Šie kultūros lobiai buvo YIVO tarnautojų ir įvairių šalių instituto bičiulių darbo rezultatas.

Skleidė mokslo žinias

Institute veikė 4 mokslo sekcijos: filologijos, istorijos, ekonomikos ir statistikos, psichologijos ir pedagogikos. Jose dirbo žymiausi to meto mokslininkai, gyvenę ne tik Vilniuje, bet ir Varšuvoje, Berlyne, Rygoje, Paryžiuje, Niujorke.

Institute buvo vykdomas ne tik tiriamasis darbas, bet ir rengiami jauni mokslininkai. Nuo 1935 m. čia veikė aspirantūra. Joje kasmet mokėsi 15–16 aspirantų.

Kiekviena sekcija savo tyrimų rezultatus skelbė leidinyje „Šriftn fundišn visnšaftechn institut“ (YIVO darbai). Nuo 1931 m. pradėtas leisti mėnesinis mokslinis žurnalas „YIVO bleter“ (YIVO puslapiai). Iki 1937 m. žurnalo visuminė apimtis sudarė 235 spaudos lankus.

Instituto bendradarbiai parašė 12 monografijų ir kitų leidinių. Iš viso iki 1937 m. buvo išspausdinta daugiau kaip 1 tūkst. spaudos lankų, t. y. 16 tūkst. puslapių mokslinės produkcijos. JIVO iniciatyva, pagerbiant Š. Dubnovą jo 70-mečio proga, pradėta rengti visuotinė žydų enciklopedija.

Šiame pastate Niujorke JIVO veikia šiandien

Veiklos nenutraukė

Tarpukario Lenkijos valdžia institute finansiškai nepalaikė. Lėšas jam išlaikyti rinko YIVO bičiulių draugijos, veikusios daugelyje šalių. Kai kurios iš šių draugijų (Varšuvoje, Niujorke, Paryžiuje) iš esmės tapo Vilniaus JIVO filialais, vykdė savarankiškus mokslinius tyrimus.

Institutas Lietuvoje veikė iki 1941-ųjų. Tais metais Vilnių okupavę naciai sunaikino žydų bendruomenę ir išgrobstė jos kultūros paveldą. Dalį YIVO ir kitų įstaigų knygų bei rankraščių naciai išvežė į Frankfurtą. 1946 m. JAV kariškiai aptiko šią medžiagą ir perkėlė į Niujorką, kur tuo metu jau

veikė Vilniaus YIVO instituto filialas, po karo perėmęs visas jo funkcijas.

Laukia nauji darbai

Šiandien YIVO institute Niujorke saugoma ir tiriamą 23 mln. su žydų palikimu susijusių dokumentų, kurių seniausi siekia XVI amžių.

YIVO institute saugoma „Strašūno biblioteka“, veikusi Vilniuje. Jos įkūrėjas Matityahu Srashun (1817–1885) testamentu paliko milžinišką žydų religinių darbų iš visos Europos rinkinį. Didžioji jo dalis Antrojo pasaulinio karo metu buvo išsaugota.

YIVO bendradarbiauja su Lietuvos nacionaline M. Mažvydo biblioteka, kartu įgyvendina bendrus edukacinius, leidybinius, sklaidos projektus. Vykdomas buvusių YIVO archyvų skaitmeninimo projektas. Kartu bus tiriami šv. Jurgio bažnyčioje atrasti dar 200 tūkst. judaikos dokumentų.

Kitamet minint Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metus, YIVO eksponuoti Vilniuje paskolins Vilniaus Gaono sinagogos rankraštinį metraštinę – pinką. Tai vienas svarbiausių dokumentų, pasakojančių apie Vilniaus žydų bendruomenės istoriją ir gyvenimą.

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu 2020-iejį paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais.

TBN inf.

TBN archyvo nuotrauka

IVO instituto pastatas Vilniuje prieš Antrąjį pasaulinį karą

Panevėžio karaimų bendruomenė sveikino prezidentą A. Smetoną

Šie metai, kaip žinia, Seimo nutarimu paskelbti Lietuvos Tarybos pirmininko, Lietuvos valstybės prezidento Antano Smetonos metais. Spausdinamos prezidento kalbų, straipsnių knygos, istorikų monografijos. Svarbūs ir atsiminimai, kiti rašytiniai liudijimai apie valstybės vadovą. Šiuo požiūriu labai įdomus žemiau spausdinamas H. Kobeckaitės pasakojimas apie Panevėžio karaimų sveikinimą A. Smetonai jo 60-mečio proga 1934 m. Sveikinimo tekstas atskleidžia ir karaimų požiūrį į Lietuvą, lietuvius, savo pačių vietos šioje valstybėje suvokimą.

Halina KOBECKAITĖ

Docentė, humanitarinių mokslų daktarė

„Nesijaučiame mažumų tautelė“

Panevėžio karaimai 1934 m. rugsėjo 4 d. pasiuntė sveikinimą Jo Ekscelencijai Valstybės Prezidentui Tautos Vadui Antanai Smetonai jo 60-mečio proga.

Sveikinimo laiške rašoma: „Mes, Lietuvos karaimai, gyveną nuo Vytauto Didžiojo laikų daugiausia kaimuose, taip susigyvenome su Lietuva ir lietuvių tauta, kad nė kiek nesijaučiame esą mažumų tautelė. Dalyvaudami Lietuvos visuomeninėse, ekonominėse ir kitose kultūrinėse organizacijose ir gyvai atjausdami Lietuvos Valstybės ir apskritai lietuvių

tautos džiaugsmus ir vargus (nes su Lietuvos istorija nuo Vytauto Didžiojo laikų labai glaudžiai yra susijęs ir mūsų, Lietuvos karaimų, likimas) negalime nepareikšti savo didelio džiaugsmo Jūsų Ekscelencijos 60 metų amžiaus šventai progai.

Nuoširdžiai sveikiname Jūsų Ekscelenciją, linkėdami Tamstai asmeniškai ir Tamstos šeimai sveikatos, ištvermės ir daug dar metų budėti tautos ir valstybės priešaky, siekiant tautos ir Valstybės gėrio. Mes tvirtai tikime, kad, Tamstai vadovaujant, atgausime mums brangią sostinę Vilnių.

Mes, būdami Tamstos Ekscelencijai, Vyriausybei ir visai lietuvių tautai dėkingi už palankumą mums, esame

Karaimų sveikinimo prezidentui A. Smetonai kopija

visuomet pasiryžę eiti Tamstos nurodytais keliais, nes Lietuvos karaimai nuo senų laikų buvo ir bus ištikimi ir dėkingi Lietuvai ir lietuvių tautai.“

Sveikinimo laišką pasirašė Panevėžio karaimų bendruomenės atstovai R. Navickas, M. Novickas, S. Grigulevičius, R. Grigulevičius, S. Tinavičius ir J. Rajeckas.

Laiško tekstas įrėmintas gražia vinjete. Viršuje pavaizduoti Vytautas Didysis ir Antanas Smetona, tarp šių portretų nupieštas Gedimino bokštas ir vėliava virš jo su Gedimino stulpais. Iš kraštų gėlių ornamentai, laurų šakelės ir kardai. Vinjetės apačioje grafiškai pavaizduot Biržų ir Trakų pilių griuvėsiai, o tarp jų – žemės ūkio padargai. Deja, dailininko parašas, nors yra, bet neįskaitomas, o užrašas dešinėje piešinio pusėje liudija, kad jis atliktas Panevėžyje.

Šio sveikinimo fotokopija išlikusi asmeniniame aktyvaus tarpukario ir

Sovietmečiu nugriauta karaimų kenesa Panevėžyje

pokario Panevėžio karaimų bendruomenės nario Rapolo Grigulevičiaus archyve, kurį išsaugojo jo duktė Tąjana ir jos vaikai.

Buvo negausi, bet aktyvi

Panevėžio karaimų bendruomenė, kad ir negausi, tarpukaryje veikė gana aktyviai. Čia gyveno apie 130 karaimų tautybės žmonių. Sodų gatvėje stovėjo karaimų kenesa, kurios išlaikymui valstybė kasmet skirdavo pinigų. Valstybė taip pat buvo skyrusi pinigų kenesos remontui. Prie kenesos 1929 m. buvo pastatyti ir bendruomenės namai, kuriuose vykdavo susirinkimai bei vaidinimai. Deja, 1970 m. kenesa buvo nugriauta ir šiandien apie ją liudija tik 1995 m. toje vietoje atidengtas atminimo akmuo.

1923 m. Panevėžio jaunimas, vadovaujamas poeto Šelumelio Lopato (1904-1923) įsteigė jaunimo draugiją *Onarmach* (Pažanga). Draugija vienijo apie 40 narių – daugiausia amatininkų, darbininkų, nors buvo ir tarnautojų bei vyresniųjų klasių gimnazistų.

Š. Lopato buvo ir draugijos steigimo iniciatorius, ir jos sekretorius. Deja, jo gyvenimo siūlas klastingai buvo nutrauktas labai anksti, bet šlovė neišblėso iki šiol. Š. Lopato buvo vienas gabiausių karaimų poetų, kurio neeilinį talentą rodo išlikę eilėraščiai.

Tarpukariu, kai Trakų ir Panevėžio karaimai, dėl istorinių peripetijų atsidūrę dviejose valstybėse, tiesioginių kontaktų palaikyti negalėjo, informacija apie Panevėžio karaimų veiklą pasiekdavo Trakus ir Vilnių per Lucke leidžiamą žurnalą *Karaj Anazy* (Karaimų balsas), o šis, savo ruožtu, žinias gaudavo per Rygą. Beje, Lucke leidžiamo žurnalo pavyzdžio įkvėptas Mykolas Tinfovičius (1912-1974), tuo metu Kauno Vytauto Didžiojo universiteto studentas, 1934-1939 m. Panevėžyje irgi leido žurnalą karaimų kalba *Onarmach* (Pažanga).

Tarpukariu Panevėžyje leistas žurnalas karaimų kalba *Onarmach* (Pažanga)

mach (Pažanga). Nors iš viso buvo išleisti tik trys žurnalo numeriai, bet leidėjo intencija rašyti apie kalbos ir tautinės kultūros išsaugojimą buvo sveikintina.

Jurbarkė atidengtas memorialas vietos žydų bendruomenei atminti

Liepos 19 d. Jurbarkė Sinagogų aikštėje atidengtas memorialas, kuriuo įamžintas šiame mieste nuo XV a. gyvenusios žydų bendruomenės atminimas. Iškilmingoje ceremonijoje dalyvavo savi-valdybės, valstybinių institucijų atstovai, rajono gyventojai. Renginyje dalyvavo Tautinių mažumų departamento prie LRV direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Memorialo autorius Dovydas Zundelovičius, kurio tėvai gyveno Jurbarkė.

Memoriale daugybė simbolių. Jame teka Nemunas, švyturiais upėje į Jurbarką grįžta hebrajų kalba, vienybei kviečia hebrajų ir lietuvių kalbomis rašytomis maldomis pa-

puošta sinagoga bei istorijos susietos nužudytų žydų ir lietuvių, gelbėjusių žydus, pavardės. Įrėžtos dvi datos –

XV amžius ir 1941 metai – kada prasidėjo ir baigėsi Jurbarko žydų bendruomenės istorija. **TBN inf.**

Armėnų šventė, kurios metu vieni kitus laisto vandeniu

Liepos 28 d. Klaipėdos armėnų bendruomenė „Van“ surengė tradicinę vasaros šventę *Vardavar* (Rožių šventė arba Vandens karas), kurioje dalyvavo tautiečiai iš kitų Lietuvos miestų, kitų tautinių bendrijų atstovai.

Vieni kitus laistė vandeniu

Pagal ilgaamžę šios šventės tradiciją renginio dalyviai vieni kitus laistė vandeniu, kas visiems suteikė daug džiaugsmo ir juoko. Be to, neįprastai karštos šių metų vasaros dieną tai tikra palaima. Ypač tuo buvo patenkinti vaikai.

Laistymąsi vandeniu pakeitė koncertinė šventės dalis. Žiūrovai klausėsi svečių iš Armėnijos – tradicinių dainų ir šokių ansamblio „Karin“ koncerto. Kolektyvas, kuriam vadovauja Armėnijos nusipelnęs kultūros veikėjas Gagikas Ginosianas, gyvuoja nuo 2001-ųjų metų. Jo programoje – tautiniai šokiai iš įvairių šalies regionų, tokie kaip „Kočari“, „Veri-veri“, „Jarchušta“, „Gend“.

Žiūrovai ne tik stebėjo virtuoziskai atliekamų šokių judesius, bet ir sužinojo šių šokių atsiradimo istori-

jas, kurios siekia pagonybės laikus.

Vėliau šventės dalyviai vaišinosi armėnų nacionaliniais patiekalais, tarp jų – armėnišku šašlyku, užkeptais baklažanais, chašem, žalumynais ir armėniškais saldumynais bei vaisiais.

Ištakos – gilioje senovėje

Vardavar – tradicinė armėnų šventė, kurios ištakos siekia gilią senovę. Armėnų mitologijoje ji siejama su meilės, grožio ir vandens deive Astchika. Tai mėgstamiausia vasaros šventė.

Tą dieną žmonės vieni kitiems dovanoja rožių, dainuoja, šoka ir, žinoma, vieni kitus laisto vandeniu.

Koncertuoja svečiai iš Armėnijos

Šventė prasideda nuo ankstyvo ryto. Susitikę vieni kitus „sveikina“ apipildami vandeniu kuo papuolė – iš puodelių, kibirų, ąsočių, puodų.

Vandens „batalijos“, kuriose dalyvauja ir seni, ir jauni, vyksta visur. Žmonės laisto vieni kitus Armėnijos miestų ir kaimų kiemuose, gatvėse bei aikštėse. Prie antžeminių „kovų“ prisijungia ir likę namuose. Vandens srautai liejasi iš namų balkonų ir langų. Reikšti nepasitenkinimą ar išsižeisti per *Vardavar* yra laikoma blogu ženklu, nes pagal legendą vanduo šventės metu turi gydomųjų savybių.

Niekas nelieta sausas ir abejingas linksmiausioje šventėje. *Vardavar* vyksta per pačius vasaros karščius. Todėl „vėsinamasis dušas“ patinka netgi tiems, kurie ir negalvoja apie vandens procedūras.

Vardavar buvo laikomas naujo obuolių derliaus švente. Obuoliai – derlingumo ir meilės simbolis. Pagal senovės tradiciją, obuolius valgyti buvo galima tikrai po *Vardavar* šventės – buvo manoma, kad tai atneša laimę.

Po „maudynių“ apetitas labai geras

TBN inf.

Disertacijos tema: kaip tautinės mažumos vaizduojamos Lietuvos istorijos vadovėliuose

Praėjusi vasara istorikei Akvilei Naudžiūnienei (nuotr.) buvo karšta ne tik tiesiogine, bet ir perkeltine prasme. Vilniaus universitete ji apgynė daktaro disertaciją „Tautinės mažumos Lietuvos istorijos mokykliniame naratyve 1918–2018 m.“

Pastaraisiais metais akademinės visuomenės atstovai vis labiau domisi tautinėmis mažumomis. Tokį domėjimąsi skatina ir Tautinių mažumų departamento skelbiami geriausio mokslo darbo tautinių mažumų tematika konkursai, kuriuose dalyvauti kviečiami Lietuvos ir užsienio aukštųjų universitetinių mokyklų absolventai, o taip pat doktorantai. A. Naudžiūnienė tautinių mažumų istorija ir edukacija susidomėjo dar bakalauro studijų metais.

Pasak jos, svarbu, kaip istorijos vadovėliuose kalbama apie tautines mažumas. „Mes nežinome gausybės dalykų apie žmones, kurie gyvena šalia mūsų. Kalbame apie tautines mažumas kaip apie mitais apipintą istorinį relikvą. Kuo labiau pažįsti tą, kuris yra šalia, tuo lengviau priimi kitų žmonių idėjas, ne tik tautinių mažumų, apskritai kitokių žmonių“, - sakė A. Naudžiūnienė.

Disertantė atliko didelį darbą, išstudijavo gausybę Lietuvos istorijos vadovėlių, pradedant rašytais ir išleistais Tilžėje, Rygoje dar iki 1918 m., kurių pagrindu buvo rengiami vadovėliai ir atkūrus Lietuvos valstybę. Įdomu skaityti, kaip juose buvo vaizduojamos tautinės mažumos. Pavyzdžiui, viename rašoma, kad lietuviai panašūs į latvius, kartu švenčia Jonines, o nuo žydų skiriasi,

pastarieji Joninių nešvenčia. Romai, anuomet vadinti čigonais, pristatomi kaip lakstantys po miškus, gyvenantys laukuose, rūkantys, geriantys; vokiečiai – darbštūs, žydai – verslūs ir pan.

Autorė išanalizavo devynis cenzūruotus Lietuvos SSR istorijos vadovėlius. Beje, pirmas toks vadovėlis, parašytas Juozo Jurginio, išleistas 1957 m. Juose buvo pabrėžiama, kad visa, kas gero Lietuvos istorijoje buvo – dėl rusų įtakos ir nesavanaudiškos pagalbos. Tuo tarpu vokiečiai pristatomi kaip amžinieji lietuvių tautos priešai. Istorijos vadovėliai buvo skirti tik lietuviams. LSSR istorijos pamokų nebuvo nei lenkiškose, nei rusiškose mokyklose.

Atkūrus nepriklausomybę, jau išleisti 45 originalūs (be perleidimų) istorijos ir 21 literatūros vadovėlis, kuriuos išnagrinėjo mokslininkė. Daugiausia dėmesio skiriama žydams, kurie pristatomi kaip istorinė tautinė bendruomenė. Holokausto tema siejama su pavyzdžiais ne tik iš Vilniaus ir Kauno getų, bet ir iš mažų miestelių. Kalbant apie Lietuvos lenkus, tęsiamas tarpukario pasakojimas apie sulenkėjusius lietuvius. Rusų bendruomenė parodoma per religijos prizmę. Rašoma apie rusų kilmės didikų stačiatikius, pastatytas cerkves. Ypač daug dėmesio skiriama sentikiams. Apie baltarusius istorijos

Eugenios Levin nuotr.

vadovėliuose rašoma labai mažai. Dažniausiai apibūdinama baltarusių kultūrinė veikla, kartais minimas spaustuvininkas Pranciškus Skorina. Apie karaimus ir totorius rašoma per santykį su Vytautu Didžiuoju.

Kokis išvadas daro autorė, ką siūlo istorijos mokytojams?

„Turiu du esminius patarimus. Pirmas – nebijoti kalbėti ne tik apie tautines mažumas, bet ir apie kitokio gyvenimo būdo žmones. Nereikia baimintis įvardyti religinius, kultūrinius skirtumus, nes lygybė egzistuoja ir skirtingume, visi turime lygias teises kaip piliečiai. Antras – daugiau mokytis per patyrimą, neužsidaryti mokyklos erdvėje. Mokytojai menkai naudojami suteikiamomis išvykų galimybėmis ir kitais praktinio mokymosi būdais. Visada galima į pamoką pasikviesti svečių. Tik nebūtina suprimityvinti ar be reikalo egzotizuoti mažumų, pristatant tik kulinarinį paveldą, o tiesiog susitikti su jų atstovais, aktyviai veikiančiais bendruomenėse, jas tyrinėjančiais mokslininkais“, - teigė A. Naudžiūnienė.

TBN inf.

Išvykoje – tobulinti rusų kalbos įgūdžius

Alytaus rusų kultūros draugija „Malachit“ jau dešimt metų vykdo tęstinį projektą „Rusų kalba kaip užsienio kalba. Nauji dėstymo metodai“. Projektą remia Tautinių mažumų departamentas prie LRV, o jo partnerė – Kaliningrado stačiatikių gimnazija (Rusijos Federacija).

Draugija birželį surengė išvyką į Kaliningradą. Tarp išvykos dalyvių buvo mokytojų, moksleivių, kultūros darbuotojų. Alytiškiai į kelionę pakvietė ir Kauno vokiečių kultūros

draugijos narių.

Pasak draugijos „Malachit“ pirmininkės, Rusų šeštadieninės mokyklos koordinatorės Nadieždos Krakovskajos, išvykos tikslas – rusų kalbos pritaikymas kitoje erdvėje, laisvas dialogas su kitų tautybių atstovais, tolerancijos ir pagarbos vieni kitiems ugdytas.

„Kaliningrade šio projekto vadove tapo minėtos gimnazijos direktoriaus pavaduotoja Tatjana Kurdaj. Šventojo Kryžiaus katedroje mus pasitiko ir mielai bendravo jos kunigas Sergijus. Beje, jo vaikai Nikolajus ir Marija mokosi stačiatikių gimnazijoje“, – pasakojo N. Krakovskaja.

Per dvi išvykos dienas alytiškai pamatė daug įžymių miesto vietų. Jie lankėsi Pasaulio vandenyno, Gintaro muziejuose, Skulptūrų parke, kuriame auga per vieną tūkstantį įvairių medžių ir krūmų, kilusių iš Europos,

Išvykos dalyviai prie paminklo L. Rėzai Kaliningrade

Šiaurės ir Pietų Amerikos, Japonijos, Mongolijos, Afganistano. Rusijos ir Lietuvos draugystės skvere svečių dėmesį patraukė iškalti dviejų šalių susigiminiavusių miestų pavadinimai.

Išvykos dalyviai pabuvojo prie filosofo Imanuelio Kanto kapo, prie

paminklo prūsų lietuvių visuomenės veikėjui, Karaliaučiaus universiteto profesoriui Liudvikui Rėzai.

Antrąją viešnagės dieną jie nuvyko į Svetlogorsko miestą prie Baltijos jūros.

TBN inf.

Mažo miestelio geto istorija

Nemažai knygų, atsiminimų išleista apie didžiųjų Lietuvos miestų – Vilniaus, Kauno, Šiaulių – getus. Tačiau žydų getas buvo ir mažame miestelyje prie Nemuno. Apie tai rašoma Aleksandro Vitkaus ir Chaimo Bargmano knygoje „Vilkijos getas 1941 metais“.*

Už 30 kilometrų nuo Kauno prigludusiame dešiniajame Nemuno krante Vilkijos miestelyje žydų bendruomenė įsikūrė XVIII a. pabaigoje. 1766 m. gyventojų surašymo duomenimis, Vilkijoje gyveno 652 žydų tautybės žmonės, 1847 m. – 789. Pagal 1897 metų surašymo duomenis, Vilkijoje gyveno 2012 gyventojų, iš jų 1431 – žydų tautybės.

Pirmojo pasaulinio karo metais

caro valdžia dalį žydų kaip nepatikimų ištrėmė į Rusijos imperijos gilumą. Iki 1915 m. Vilkijoje gyveno apie 800 žydų (80 proc. miestelio gyventojų).

Tarpukariu žydų skaičius mažėjo. Antrojo pasaulinio karo išvakarėse miestelyje gyveno apie 400 žydų (48 proc. miestelio gyventojų). Svarbiausias vietos žydų pajamų šaltinis buvo prekyba. Jie aktyviai prekiaavo net su Rytprūsiais. Žydų bendruomenė turėjo dvi sinagogas, mokyklą hebrajų kalba, veikė žydų politinių, labdaros ir sporto organizacijų skyriai.

Paskutiniaisiais nepriklausomybės metais nemažai Vilkijos žydų jaunimo persikėlė gyventi į Kauną

arba emigravo į Palestiną. Antrasis pasaulinis karas šį gražų miestelį suniokojo kraupiomis žudynėmis, o jam pasibaigus atsirado žymos su kryptimis į žydų žūties vietas. Knyga skirta sunaikintų per Holokaustą Vilkijos ir aplinkinių miestelių – Panemunės, Pakuonio, Garliavos, Čekiškės, Seredžiaus, Veliunos ir kitų – žydų atminimui.

Autoriai, rengdami šią knygą, studijavo Lietuvos ypatingojo archyvo medžiagą, susitiko su vietos žmonėmis, užrašė jų atsiminimus, surado ir nufotografavo žydų žudynių vietų paminklus.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Prie tautinės politikos ištakų

Šiomet sukanka trisdešimt metų, kai Lietuvoje buvo priimtas Tautinių mažumų įstatymas ir įkurtas Tautybių departamentas prie LR Vyriausybės (iki 1990 m. – Tautybių komitetas). Kaip buvo rengiamas pirmas Rytų ir Vidurio Europoje tokio pobūdžio teisinis aktas? Kokie buvo pirmieji naujos institucijos žingsniai? Apie tai geriausiai gali papasakoti to laiko ir įvykių liudininkai. Viena jų – Tautybių departamento prie LRV generalinė direktorė docentė, humanitarinių mokslų daktarė ambasadorė Halina Kobeckaitė (nuotr.). Žemiau spausdiname pirmosios departamento vadovės, jos pačios žodžiais tariant, žiupsnelį prisiminimų.

Halina KOBECKAITĖ

Docentė, humanitarinių mokslų daktarė, ambasadorė

Kūrėsi tautinės bendrijos

Grįžtant į trisdešimties metų senumo praeitį, būtina dar kartą priminti, kad Lietuvos tautinių kultūrų ir jų nacionalinio paveldo atgaivinimo procese ypatingas vaidmuo tenka Lietuvos kultūros fondo pirmininkui prof. Česlovui Kudabai. Kultūros fondo, irgi susikūrusio *perestrojkos* dėka, uždavinys buvo rūpintis lietuvių etnine kultūra ir jos paveldu. Bet prof. Č. Kudaba buvo plačių pažiūrų žmogus. Jis suprato, kad Lietuvos kultūrai priklauso ir joje gyvenančių kitų tautų kultūros, kurios per 50 sovietinių metų irgi buvo smarkiai nustekentos.

Jo paskatintos ėmė kurtis tautinių kultūrų rėmimo grupės: 1987 m. pabaigoje susikūrė žydų kultūros rėmimo grupė, o 1988 m. pradžioje į tokias grupes prie Kultūros fondo susibūrė lenkai, paskui karaimai, totoriai, baltarusiai, latviai, vokiečiai, ukrainiečiai, armėnai, azerbaidžaniečiai, vengrai, rumunai-moldavai ir kitų tautybių žmonės. Įdomu, kad daugeliui tų pirmųjų tautinių organizacijų vadovavo moterys: estė Valvi Strikaitienė, rusės Natalija Kasatkina ir Tatjana Michniova, ukrainietė Liudmila Žilcova, gruzinė Dali Gogešvili, latvė Rūta Kiškė, moldavė Lika Žalake-

vičienė, vengrė Marija Rubaževičienė ir kitos. Aš taip pat buvau išrinkta karaimų kultūros rėmimo grupės, įsisteigusios 1988 m. gegužės 15 d., pirmininke.

Visos tos grupės kūrėsi skirtingai, nes ne visų tautybių žmonės vienodai jautė poreikį puoselėti savo tautinę savimonę. Bet, kaip rašo latvių bendrijos narė Marija Mačiulienė, „Kai prasidėjo Sąjūdžio veikla, atgijo noras susiburti į latvių bendruomenę, nes mes visi buvome pasiryžę prisidėti prie bendro ryžto – būti laisviems“.¹ Ir iš tikrųjų, Sąjūdis pažadino platesnio visuomenės sluoksnio aktyvumą, paskatino kurti pilietinę visuomenę, atpalaidavo energiją ir suteikė drąsos bei pasitikėjimo savimi. Sąjūdis paskatino mus pačius spręsti savo bendruomenių ir visos valstybės reikalus, paskatino keistis ir mus pačius.

Tad nenuostabu, kad šalia energingos prof. Č. Kudabos veiklos skatinant kurti, kaip minėta, tautinių kultūrų rėmimo grupes, Sąjūdžio siunčiamas laisvės impulsas saviškai transformavosi vieniems į poreikį, būtinybę ir galimybę sugrįžti prie savo tautinės savimonės šaknų, jų atgaivinimo, kitiems gal tik dabar į etniškumo paieškas, o tretiems gal iš vis į konjunktūrinę galimybę susikurti sau naują veiklos lauką. Ėmė rasti organizacijos ne tik tų tautybių, kurios

tradiciškai nuo senų senovės gyveno Lietuvoje, turėjo savo organizacijas, spaudą, maldos namus, mokyklas, tad buvo gana susitelkusios, nors ir kultūriškai sužalotos, bet ir tų, kurios anksčiau net nebuvo susimąščiusios apie savo tautinę tapatybę ir mažai bendraudavo su savo tautiečiais arba išvis nežinojo juos tokius Lietuvoje esant.

Lėmė sovietinė politika

Žmonės, kurie ėmė burtis į tautines organizacijas, besikuriančias minėtu laikotarpiu, nebuvo atsiradę Lietuvoje staiga, nenukritę iš dangaus. Tai susiję ne tik su istorinėmis mūsų valstybės peripetijomis tolimoje praeityje, bet ir naujesniais laikais. Turiu galvoje pokario laikotarpį, kai masinės represijos, prievartinės deportacijos, repatriacijos, emigracijos neaplenkė nė vienos Lietuvoje gyvenusios tautos ir ilgainiui sudarė tam tikrą darbo rankų stygių. Atsiųsto iš Maskvos SSKP CK sekretoriaus Michailo Suslovo tuo metu išdidžiai mesta frazė „Lietuva bus, bet be lietuvių“ nebuvo tuščia. Ji buvo pa-

1- *Sidabrinis beržynėlių kelias. Vilnius. 2014. 27 p.*

Bendro karimų susirinkimo, vykusio 1988 m. gegužės 15 d. Trakuose, dalyviai

remta politiniais tikslais ir konkrečiais aukščiau minėtais veiksmais.

Ši politika lėmė, kad į Lietuvą ėmė važiuoti žmonės iš įvairiausių didelės valstybės vietų. Dažnai jie net nesuvokė, kur važiuoja. Ta migracija daugeliu atvejų nebuvo stichiška, inspiuruota vadinamojo vieningo liaudies ūkio komplekso plėtojimo, forsuotos industrializacijos ir urbanizacijos. Tautinė Lietuvos gyventojų struktūra smarkiai pasikeitė. Lietuvoje atsirado nemažai naujų tautybių, kurios tarpusavy bendraudavo rusiškai, ir tų tautybių žmonės dažniausiai jausdavosi tiesiog esą rusakalbiai. Toks jausmas buvo ugdomas, specialiai skatinamas. Tarytum tai būtų koks naujas etnosas, susidaręs kalbos ar gyvenimo būdo bei ryškiai sovietinio mąstymo pagrindu – „tarybinis žmogus“.

Tokia politika (visų jos niuansų čia neįmanoma aptarti), vykdoma per visą pokario laikotarpį, davė rezultatų – 1989 m. Lietuvoje jau gyveno 109 tautybių atstovai. Kiekvienos tautybės žmonių skaičius buvo nevienodas, pavyzdžiui, 54 tautybių tebuvo po 20 asmenų, o 36 tautybių gyventojų buvo daugiau nei 100. Šiandien tautybių skaičius Lietuvoje yra dar didesnis – jų yra 154. Bet kiekvienos iš jų skaitlingumas irgi labai skirtingas.

Nepavyko supriešinti

1988-1989 m. prasidėjęs atgimimas ir bendras daugumos Lietuvos

žmonių ryžtas būti laisviems tarsi susiliejo su atgijusiu etninės bendrystės poreikiu. Etninės bendrystės šauksmas grandinine reakcija pamažu persidavė tautiečiams ir kvietė burtis krūvon, kelti klausimus pirmiausia sau – kas esame, kas mus vienija, kaip esame susiję su Lietuva, kurioje šiuo metu gyvename. Kadangi Lietuvai tuo metu buvo iškilęs išlikimo klausimas, tautinis atgimimas ryškiai priklausė nuo jos likimo. Tautinės mažumos, tą labai gerai suprasdamos, stojo Lietuvos Nepriklausomybės gynimo pusėn.

Žinoma, nebuvo apsieita be ideologinės priešpriešos. Tačiau, nepaisant įvairių bandymų, pavyzdžiui, pakišant autonomijos idėjas ar pan., sukiršinti Lietuvoje tautas, jie nepavyko. Lietuvoje gyvenančios tautos atsilaikė ir

tautinio susipriešinimo buvo išvengta. Dar daugiau. Kai Lietuva jau po Nepriklausomybės paskelbimo buvo smaugiama ekonominės blokados ir įvairių ideologinių veiksmų, tautinių organizacijų atstovai nepabūgo iššūkių, nedvejodami važiavo į Maskvą, į Sankt Peterburgą (tuo metu dar Leningradą) kalbėtis su žmonėmis, aiškinti Lietuvos siekius ir pasakoti, kad jie irgi pritaria bendram valstybės ryžtui būti laisviems, irgi džiaugiasi tuo saldžiu žodžiu - laisvė! Lietuvos tautinių mažumų pavyzdys paskatino sovietinėse respublikose gyvenančius tautiečius burtis ir atsigręžti į savo protėvių kultūrą, ją atgaivinti ir pasijusti savo tautos atstovais, o ne kažkokia bespalve sovietine ameba. Mūsų pavyzdžiu pasekė Maskvos, Kijevo, Simferopolio karaimai.

Tad tos pirmosios tautinės organizacijos, kurios ilgai diferencijavosi pagal tos pačios tautybės atstovų profesinius ar regioninius interesus, buvo ne tik pirmas signalas, pažadinęs atsigręžti į savo etnines šaknis ir susiburti vardan to, kad jos daugiau nebedžiūtų, bet ir aktyvios bendro Lietuvos laisvėjimo proceso dalyvės. Reikia padėkoti tiems žmonėms, kurie anuomet nedvejodami ryžosi tokiems žingsniams ir kurie dėl to yra nusipelnę ne tik savo tautiečiams, bet ir Lietuvos valstybei.

Todėl nenuostabu, kad jau pir-

Interviu žiniasklaidai. 1991 m. Antrame plane kairėje – LR premjeras Aleksandras Abišala

Popiežius Jonas Paulius II, 1993 m. rugsėjo 4–8 d. viešėdamas Lietuvoje, nunciatūroje susitiko su nekrikščioniškų konfesijų šventikais ir atstovais. Šventasis Tėvas kalbasi su Lietuvos karaimų vyresniuoju dvasininku Mykolu Firkovičiumi ir Halina Kobeckaite.

majame steigiamajame Sąjūdžio suvažiavime 1988 m. spalio 22–23 d. dalyvavo nemažai ne tik tradicinių, bet ir naujai susikūrusių tautinių bendrijų atstovų. Dr. Erika Sausverde, atstovavusi latviams, prisimena: „Kartu su kitais tautinių mažumų atstovais sėdėjau 11 eilėje – iš tų laikų išliko šilti santykiai su karaimų atstove Halina Kobeckaite ir estų – Valvi Strikaitiene, kurios abi vėliau tapo diplomatėmis. Visi jautėmės kaip broliai.“² Tame suvažiavime 13 kitaučių buvo išrinkti į Sąjūdžio Seimą. Aš taip pat. Netrukus Sąjūdžio Seime buvo sudarytas atskiras Nacionalinių klausimų komitetas.

Nuo pat savo įsikūrimo pradžios tautinei politikai daug dėmesio skyręs Sąjūdis, inicijavo ir įstatymo kūrimą. 1989 m. vasaros pradžioje buvo sudaryta darbo grupė jo projektui paruošti: keli Aukščiausiosios Tarybos deputatai, įvairių tautinių bendrijų atstovai, specialistai teisininkai.

Žvilgsnis į istoriją

Istorija rodo, kad Lietuva niekada nebuvo vienatautė valstybė. Gilyn

istorijon nekeliausiu, nes apie tai ne kartą buvo plačiai kalbėta. Pavyzdžiui, 1923 m. čia buvo gyvenama rusų, lenkų, baltarusių, ukrainiečių, žydų, latvių, totorių, romų, vokiečių, karaimų ir kt.

Todėl tautinių mažumų klausimas Lietuvoje teisiškai buvo reguliuojamas ir tarpukariu. Lietuvai stojant į Tautų sąjungą, ji buvo įpareigota priimti dokumentą, reguliuojantį tautinių mažumų ir valstybės santykius. 1922 m. gegužės 12 d. Ženevoje priimta *Deklaracija dėl mažumų apsaugos Lietuvoje*, kurioje buvo apibrėžtas jos tarptautinių įsipareigojimų dėl mažumų apsaugos mastas ir detalės. Dokumento 2 straipsnyje rašoma, kad „visi Lietuvos gyventojai turės teisę laisvai praktikuoti tiek viešai, tiek privačiai kiekvieną tikybą, religiją arba tikėjimą, kurių praktikavimas bus sutaikomas su viešąja tvarka ir gerais įpročiais“. Kitaip tariant, atkreipiamas dėmesys į sveiką protą ir į savotišką paprotinę teisę, kurios negalima atmesti ir dabar. Kituose straipsniuose kalbama apie mokymąsi pradinėse mokyklose gimtąja

kalba bei būtinybę mokyti ir lietuvių kalbos.

Analogiškas dokumentas anksčiau buvo priimtas ir Lenkijoje – *Šalių nugalėtojų ir jų sąjungininkių sutartis su Lenkija*. Ji įsigaliojo 1920 m. sausio 10 d. ir joje kalbama apie rasinėms, religinėms arba kalbinėms mažumoms priklausančius Lenkijos piliečius. Pavyzdžiui, 8 straipsnyje numatoma, kad įstatymiškai bei faktiškai jie traktuojami ir saugomi taip pat kaip visi kiti Lenkijos piliečiai. „Ypač jie turi lygią teisę savo lėšomis steigti, valdyti ir kontroliuoti labdaros, religines ir visuomenines institucijas, mokyklas ir kitas mokymo įstaigas su teise jose vartoti savo pačių kalbą ir laisvai išpažinti savo religiją“.

9 straipsnyje pažymima, kad valstybė sudarys sąlygas vaikams mokyti savo pačių kalba tose vietose, kuriose tokių piliečių dauguma.

„Ši nuostata netrukdo Lenkijos vyriausybei padaryti, kad minėtose mokyklose būtų privalomas lenkų kalbos mokymas“. Iš istorinių dokumentų žinau, kad pradžioje šių nuostatų iš tikrųjų buvo laikomasi. Pavyzdžiui, Trakuose nuo 1919 m. iki 1923 m. veikė karaimų pradinė mokykla dėstomąja lenkų kalba. Vėliau ji buvo uždaryta, nes pasikeitė tokių mokyklų steigimo taisyklės, pagal kurias tokie mokyklai egzistuoti nebeleido pernelyg mažas mokinių skaičius.

Padėjo patirtis ir sveikas protas

Nuo anų dokumentų priėmimo jau buvo praėję daug laiko, istorinės sąlygos buvo pasikeitusios. Bet 1989 m. kuriant įstatymą į jas teko atsižvelgti. Kita vertus, jokių pavyzdžių, išskyrus aukščiau minėtus, neturėjome. Neturėjome nei tokių galimybių susisiekti su kitomis valstybėmis, kokias turime dabar. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos, Europos Tarybos, Jungtinių Tautų ir kitų

² -Ten pat, 40 p.

tarptautinių organizacijų dokumentai tautinių mažumų teisių ir apsaugos klausimais atsirado vėliau, o tuose, kurie tuomet mums buvo prieinami, daugiausia buvo kalbama apskritai apie žmogaus teises. Tokio požiūrio nepakako.

Tad kurdami įstatymą vadovavomės intuicija, savo gyvenimo Lietuvoje patirtimi, sveiku protu bei „gerais įpročiais“. Mes norėjome, kad įstatymas garantuotų Lietuvoje gyvenantiems kitataučiams galimybę atkurti (tuomet reikėjo atkurti) tautinę savimone, puoselėti savo kultūrą, kalbą, skatinti tautinę saviraišką, kad mūsų šalyje gyvenantys įvairių tautybių žmonės, tapdami Lietuvos piliečiais, ir toliau savo istorinį likimą galėtų be baimės sieti su lietuvių tautos likimu, neprarasdami savo tautinio tapatumo.

Šiandien turime galimybę pažvelgti į buvusį Lietuvos tautinių mažumų įstatymą iš istorinės perspektyvos, juolab, kad ir pasaulis per tą laiką nebuvo sustingęs: tiek pats gyvenimas, tiek juridinis jame vykstančių procesų įprasminimas smarkiai pasistūmėjo į priekį. Tačiau malonu konstatuoti, kad vėliau atsiradę tarptautiniai dokumentai tautinių mažumų klausimais fiksuoja tas pačias normas, kurios minimos ir mūsų lakoniškame Įstatyme. Jis iš tiesų buvo lakoniškas – tik

10 straipsnių. Bet jame užfiksuotos trys pagrindinės nuostatos: pirma, kad asmenys, priklausantys tautinei mažumai, galėtų puoselėti savo tapatumą ir jaustis saugiai; antra, kad valstybė sudarytų tam sąlygas ir prielaidas; trečia, kad kiekvienas Lietuvos pilietis, nepriklausomai nuo tautybės, turėtų galimybę ir sąlygas integruotis į valstybės gyvenimą ir tokiu būdu pasijustų tos valstybės žmogumi, kuriam privalu turėti teises, bet privalu vykdyti ir pareigas.

Po ilgų ir audringų, kartais dramatiškų diskusijų, kuomet kai kurie nepatenkintieji darbo grupės nariai trenkdavo durimis ir išeidavo iš kambario, įstatymo tekstas pagaliau buvo suderintas, ir mes kartu su didžiai gerbiamu poetu Justinu Marcinkevičiumi pristatėme jį Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos posėdyje 1989 m. lapkričio 23 d.

Prieš devynias dienas iki šio posėdžio buvau paskirta naujai įsteigtos institucijos – Tautybių komiteto prie Lietuvos Respublikos vyrausybės (nuo 1990 m. Tautybių departamento prie LRV) generaline direktore. Tad viskas buvo nauja.

Karjeros pokyčiai

Taip, viskas buvo nauja – nauja įstaiga, neturinti Europoje analogo,

naujas Tautinių mažumų įstatymas, kuriame lakoniškai pažymėta, kad ši įstaiga sprendžia tautinių mažumų kultūrinius ir socialinius poreikius, ir nauja direktorė, kuri, neturėdama biurokratinio darbo patirties, buvo priversta kurti naujos tarnybos darbą plyname lauke. Tai ne vien metafora, netgi visai ne metafora.

Visi šie staiga užklupę karjeros pokyčiai – iš įprastos akademinės aplinkos į valstybės tarnautojus – man buvo labai netikėti. Dvidešimt metų dėsciau estetiką iš pradžių Kauno medicinos institute, o po aspirantūros – Vilniaus inžineriniame statybos institute. Buvau įpratusi prie vieno tipo darbinių santykių: studentas – dėstytojas. O dabar – kaip?

Gal dėlto, kad viskas buvo taip nelaukta, iki šiol prisimenu, kokią suknelę vilkėjau ir kokiais batais buvau apsiavusi, kai 1989 m. spalio viduryje buvau pakviesta pas to meto Lietuvos komunistų partijos CK (ši partija dar buvo valdančioji) pirmąjį sekretorių Algirdą Brazauską. Jis man ir pranešė, kad steigiamą tokia nauja institucija ir kad Sąjūdžio taryba siūlo mano kandidatūrą jos vadovės pareigoms, ir kad jis šiam pasiūlymui pritaria. Bereikią mano sutikimo. Buvo leista pagalvoti. Paskui išsiaiškinau, kad nutarimas steigti tokia įstaigą buvo priimtas rugsėjo 15 d., ir apie tai net buvo trumpa žinutė spaudoje, bet aš jos nebuvau mačiusi nei apie ją girdėjusi. Tomis dienomis su Vilniaus miesto tarybos delegacija turėjau išvykti į Jungtines Amerikos Valstijas pasirašyti Vilniaus ir Madisono miestų draugystės sutarties. „Amerikoje ir pagalvokite, – pasakė A. Brazauskas. – Laukiu atsakymo sugrįžus“.

Prisipažinsiu, kad kelionė buvo emociškai sujaukta, nes visą laiką kirbėjo mintis – ką gi daryti? Tartis nebuvo su kuo – bendrakeleiviams savo galvosūkiu nepasakojau, o šeima buvo toli.

Estijos prezidentas Lenartas Meris (Lennart-Georg Meri), poetas Justinas Marcinkevičius, Halina Kobeckaitė. 1997 m.

H. Kobeckaitės asmeninio archyvo nuotraukos

(Pabaiga kitame numeryje)

Primins Jonavos žydus

„Jonavos žydų istorija“ – unikali knyga apie šio miesto žydų bendruomenę tarpukariu.* Ją jidiš kalba parengė Holokaustą išgyvenę žydai emigrantai. Knygoje atskleidžiama miesto istorija ir kasdienis gyvenimas, surinkta informacija apie žydų politinius ir religinius veikėjus, XX a. intelektualinius ir sionistinius judėjimus, pateikiami liudijimai apie Holokaustą, gyventojų sąrašai ir nekrologai. Siekiant su knyga supažindinti tarptautinę bendruomenę, ji išversta į anglų kalbą.

Iki Antrojo pasaulinio karo didelę dalį Jonavos gyventojų sudarė žydai. Per beveik du šimtmečius jų dalis keitėsi nuo 50 iki 90 proc.

Tarpukariu žydai vaidino svarbų vaidmenį miesto ekonomikoje. Jiems priklausė degtukų fabrikas, kuriame dirbo 300 darbininkų, ply-

tinė (100 darbininkų), kelios lentpjūvės ir malūnai, baldų dirbtuvės, siuvyklos, kuriose dirbo nuo kelių iki keliasdešimt žmonių. Tarpukariu Jonavoje veikė 250 žydų parduotuvių, žydų bankas.

Jonavoje gimė nemažai žymių žydų tautybės žmonių. Tai Harvardo universiteto neurochirurgijos profesorius Abra Abrahamas Meirsonas, dailininkas Dovydas Kahanas, žydų socialistinės literatūros pradininkas Morisas Vinčevskis, ivrito literatūros profesorius Izraelis Davidsonas, laikraščio „Žydų pasaulis“ Niujorke leidėjas Jakobas Ginsburgas ir kt.

Vienas žinomiausių dabartinių žydų kilmės jonaviečių – rašytojas Grigorijus Kanovičius. Vaikystę praleidęs Jonavoje, 1942 m. kartu su motina buvo nublokštas į Kazachstaną, 1945 m. sugrįžo į Vilnių. Baigė

rusų filologiją Vilniaus universitete, dirbo Lietuvių kalbos ir literatūros institute, Lietuvos kino studijoje. Debiutavo 1955 m. eilėraščių rinkiniu „Labas rytas“, rašė pjeses, kino scenarijus, epigramas, vertė lietuvių klasikų bei jidiš autorių kūrinius į rusų kalbą, bet labiausiai išgarsėjo savo romanais apie Lietuvos žydų gyvenimą. Aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje, buvo Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkas, 1993 m. emigravo į Izraelį. J. Kanovičius 2014 m. apdovanotas Lietuvos nacionaline kultūros ir meno premija už humanistinių vertybių sklaidą literatūroje, už istorinės atminties jautrumą. 1995 m. – Gedimino III laipsnio ordinu už nuopelnus Lietuvos kultūrai.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Merkinės cerkvėje už L. Tolstojų nesimeldė

Literatūrą apie tautinių mažumų paveldą šiemet papildė Vytauto Valentino Česnulio knyga „Merkinės cerkvė“.*

Jos istorija siekia tolimus amžius. Remiantis kai kuriais šaltiniais, dar Vytauto laikais 1418 m. Merkinėje buvo pastatyta mūrinė cerkvė. Jos parapija apėmė gana plačias apylinkes. Be Merkinės, jai priklausė Marcinkonys, Daugai, Nedzingė, Kabeliai, Alytaus miestas ir kitos Dzūkijos vietovės. Įvairiu laiku parapijiečių skaičius siekė 200–400 žmonių.

Po 1863 m. sukilimo Lietuvoje ir Lenkijoje imta vykdyti dar nuožmesnė rusifikacija. Be kita ko, tam turėjo pasitarnauti ir stačiatikių bažnyčia. Buvo statomos naujos cerkvės. Merkinėje 1885 m. pastatyta nauja tipinio projekto stačiatikių cerkvė. Ji iškilo ant nugriautos rotušės pamatų. Miesto rotušė minima jau 1595 m. Pastatas išstovėjo apie 300 metų.

Tikintieji privalėjo laikytis tam tikrų cerkvės nustatytų gyvenimo ir moralės normų, už kurių pažeidimą laukė bausmės ir viešas pasmerkimas. Knygoje pateikiamas vienas toks atvejis.

Už bendrą gyvenimą be santuokos Novoaleksandrovsko kaimo (dabar – Aleksandrava, Elektrėnų sav.) gyventojui Jemeljanui Zolotuchinui ir Plikionių kaimo gyventojai Marijai Filonovai konsistorija** 1898 m. sausio 13 d. nutarė paskirti ketverių metų bažnytinę bausmę, vienam atliekant ją Aukštadvario, kitam – Merkinės cerkvėje. Nusidėjėliai privalėjo per visus sekmadienius ir šventes eiti į pamaldas cerkvėse, atlikti išpažintį, bet negalėjo priimti Komunijos, nebent ištikus sunkiai mirtinai ligai. Šventikas turėjo nusidėjėlius auklėti, įtikinti jų elgesio nepadorumu. Gavus vyskupijos leidimą, klebono įsakymu bausmės laikas galėjo būti sutrumpintas.

Įdomu, kad mažas Lietuvos mies-

telis Merkinė per vietinę cerkvę turėjo sąsają su didžiuoju rusų literatūros klasiku grafu Levu Tolstojumi (1828–1910). Apie tai rašoma knygoje. Dvasios milžinas, rusų sąžinė dvasininkų nemalonę užsitraukė dėl savo kūrinių, kuriuose kritikavo stačiatikių bažnyčią ir jos atstovus. 1899 m. pasirodė L. Tolstojaus romanas „Prisikėlimas“, kuriame autorius pavaizdavo šventikus kaip abejingus tarnautojus, greitomis, be didelio dvasinio jausmo atliekančius bažnytines apeigas. Šiame romane kai kurie aukšti Rusijos stačiatikių bažnyčios atstovai atpažino save kaip kūrinių herojų prototipus.

Be to, rašytojas buvo kaltinamas, kad savo kūriniiais ir pasisakymais išsižada Dievo, neigia tikėjimo dogmas, netiki nekaltu Jėzaus Kristaus pradėjimu, amžinuoju gyvenimu ir t. t.

Sinodo*** narių susirinkime 1900 m. buvo svarstyta, ar mirus L. Tolstojui bus galima už jį laikyti gedulingas

pamaldas. Sinodas konstatavo, jog L. Tolstojus savo kūriniuose „aiškiai parodė save kaip stačiatikių Kristaus cerkvės priešas“. Todėl buvo nuspręsta uždrausti po jo mirties laikyti už jį pamaldas. Rašytojas buvo atskirtas nuo bažnyčios. Atitinkama „direktiva“ buvo išsiuntinėta į visas Rusijos imperijos parapijas. Ją gavo ir Merkinės cerkvės klebonas. Rašytojui buvo lemta gyventi dar dešimt metų. Jis mirė 1910 m. lapkričio 20 d. Pasaulis gedėjo genijaus, tačiau negaudė cerkvių, taip pat ir Merkinės, varpai, nebuvo laikomos pamaldos jose.

Bet grįžkime prie knygos. Iš jos sužinome, kad per daugelį metų joje šventikais tarnavo žmonių, palikusių

pėdsakų netgi Lietuvos stačiatikių istorijoje. Nuo 1845 m. iki 1878 m. Merkinės cerkvės klebonu tarnavo Michailas Paškevičius. Be tiesioginių pareigų, jis rašė knygas. Jo plunksnai priklauso istorinė apybraiža apie Vilniaus šv. Trejybės broliją, Naugarduko vaivada Fiodorą Skuminą-Tiškevičių.

Tarpukario Lietuvoje Merkinės stačiatikių parapijos, kuriai 1923 m. priklausė 420 tikinčiųjų, klebonu tarnavo Joanas Korčinskis. Be to, 1926–1935 m. jis ėjo Lietuvos kariuomenės stačiatikių kapeliono pareigas. Kaip matyti, valstybė rūpinosi įvairių tikėjimų karių dvasiniais poreikiais.

J. Korčinskis parašė keletą knygų

Rusijos stačiatikių bažnyčios, Lietuvos istorijos temomis.

Sovietiniais, buldozerinio ateizmo laikais Merkinės stačiatikių parapija sparčiai nyko. Gyvavusi ne vieną amžių, 1950 m. Merkinės cerkvė buvo uždaryta „dėl mažo tikinčiųjų skaičiaus“. Nuo 1968 m. joje veikia kraštotyros muziejus.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

***Konsistorija – carinėje Rusijoje archirerėjui pavaldus kolegijinis eparchijos (vyskupijos) organas, vykstantis bažnytinės administracijos ir bažnytinio teismo funkcijas.*

****Sinodas – Rusijos stačiatikių bažnyčios valdžios institucija – patariamasis organas prie Maskvos ir visos Rusijos patriarcho.*

Lietuviškos temos tarptautinės konferencijos leidinyje

Neseniai Lietuvos armėnų bendruomenę pasiekė tarptautinės mokslinės konferencijos „Armėnų ir baltarusių istoriniai-kultūriniai ryšiai. Tradicijos ir dabartis“, vykusios 2015 m. gegužės 21–22 Minske, leidinys. Ją surengė Baltarusijos ir Armėnijos istorijos institutai. Konferencijoje dalyvavo, pranešimus skaitė per 50 mokslininkų iš aštuonių šalių, tarp jų – iš Lietuvos.

Nagrinėtų temų ratas labai platus, kurias apžvelgti reiktų didelės publikacijos. Paminėsime tik tai, kurios susijusios su Lietuva.

Atskiras skyrius pašvęstas Abiejų Tautų Respublikos ir Rytų Europos armėnų bendruomenėms.

Didelę mokslinę vertę turi leidinyje įdėtas žemėlapis „Armėnai Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėse XIV–XVIII a.“.

Lietuvos tautinių bendrijų tarybos pirmininko tuometis pavaduotojas Ruslanas Arutiunianas konferencijoje skaitė pranešimą „Lietuvių laikraščiai apie armėnus ir armėnų genocidą 1885–1923 m.“. Jame pateikiama nemažai įdomių faktų iš to laikotarpio lietuvių spaudos. Publikacijos liudija apie autorių poziciją.

Armėnų tematika rašė laikraštis

„Varpas“. Tai buvo daugiau apžvalginio pobūdžio straipsniai apie Armėniją, jos istoriją, kultūrą. Autoriai, tarp kurių buvo ir Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, pasakojo apie armėnų didvyrius, nepaprastai sunkiomis sąlygomis kovojusius už savo tautos laisvę, ir kvietė iš jų imti pavyzdį. 1900 m. „Varpe“ išspausdintas pirmas armėnų literatūros kūrinys, išverstas į lietuvių kalbą, – Rafailo Patkaniano eilėraštis „Arakso ašaros“.

Laikraštyje „Aušra“ 1885 m. pirmą kartą užsimenama apie armėnų tragediją.

Apie armėnus rašė ir lietuvių išeivijos spauda. Lietuvių mokslininkų draugijos JAV laikraštyje „Apšvieta“ 1893 m. išspausdintas pirmas apžvalginis straipsnis apie Armėniją.

Apie „armėnų klausimą“ straipsnyje „Turkijos žlugimas“, išspausdintame laikraštyje „Tėvynės sargas“, rašė žinomas lietuvių visuomenės veikėjas Juozas Tumas-Vaižgantas. Autorius nagrinėjo Osmanų imperijos susidarymą, jos despotizmą, armėnų kovą už laisvę.

Kitame minėtos G. Petkevičaitės-Bitės straipsnyje rašoma apie armėnų bendruomenių Lenkijoje, Lietuvoje ir Europoje istoriją. Paminėtas įdomus, mažai žinomas faktas: Žalgirio mūšyje

Vytauto Didžiojo kariuomenės sudėtyje narsiai kovojo ir armėnų pulkas.

Ir vėlesniais metais lietuvių spaudoje buvo rašoma apie Armėniją. Pavyzdžiui, dienraštis „Viltis“ sistemingai informuodavo apie Turkijos valdžios vykdomą armėnų genocidą.

R. Arutiunianas, vertindamas straipsnių, išspausdintų lietuvių spaudoje XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje, turinį, daro išvadą, kad juose apskritai adekvačiai buvo nušviečiama armėnų padėtis Osmanų imperijoje.

Rašytoja, vertėja, visuomenės veikėja a. a. Marytė Kontrimaitė skaitė pranešimą apie lietuvių armėnistą Juozą Lionginą Laurušą (1947–2000). Jis šešerius metus studijavo, stažavosi Jerevano universitete, buvo surinkęs nemažai medžiagos apie lietuvių ir armėnų istorinius, kultūrinius, literatūrinius ryšius. Deja, nelaimingas atsitikimas (nuskendo Baltijos jūroje) anksti nutraukė mokslininko veiklą.

Leidinyje išspausdintas J. L. Laurušo straipsnis „Armėnų genties“ personažai Vinco Pietario romane „Algimantas“ ir Juozo Vaižganto romane „Pragiedruliai“.

**Leidinio viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Vijos tautinių kultūrų muziejus Baltarusijoje

Nedidelis Vijos (balt. *lye*) miestas (apie 8 tūkst. gyventojų) Gardino srityje (Baltarusija) žymus ne tik savo gilia istorija, menančia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) laikus, bet ir tuo, kad jame veikia unikalūs, prieš dešimt metų įkurtas Tautinių kultūrų muziejus.

Šiame krašte, be baltarusių, nuo amžių gyveno lenkai, žydai ir totoriai. Pastarieji čia gyvena nuo XV a., kai buvo pakviesti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto.

Muziejaus ekspozicijose atspindima šių tautinių bendruomenių kultūra, tradicijos, buitį ir kt. Muziejų sudaro keturi skyriai: „Vijos krašto gyventojai autochtonai“, „Baltarusijos totoriai“, Baltarusijos žydai“, „Pasaulinis karas“.

Pirmojo skyriaus ekspozicijoje galima sužinoti apie seniausią Vijos krašto gyvenvietę, Viduramžius,

pilis, apipintas legendomis, spaus-tuvę, stačiatikių ir katalikų maldos namus, baltarusių ir lenkų liaudies kultūrą. Be kitų eksponatų, lankytojų dėmesį patraukia 1613 m. LDK žemėlapis, daugybė ikonų, kraičio skrynios ir netgi muzikinis instrumentas – cimbolai.

Kitame skyriuje pasakojama apie totorių išikūrimą šiose žemėse, religiją, šventąsias knygas, kulto reikmenis, legendinę mečetę, kuri be pertraukos veikia nuo 1884-ųjų metų, totorių buitį ir jų šventes. Daug pasako ekspozicijos temos: „Totoriai kovoje su LDK išorės priešais“, „Islamas – Baltarusijos totorių religija“, „Kurban-bairamas“, „Baltarusijos totorių buitį“, „Baltarusijos totoriai šiuolaikiniame pasaulyje“. Gausu unikalių eksponatų. Tai Korano skaitymo taisyklės, mokyklos prie mečetės baigimo

1892 m. pažymėjimas, imamo apranga ir kt.

Skyriuje „Baltarusijos žydai“ galima susipažinti su žydų tautos kultūra, pamatyti šventąsias knygas – Talmudą ir Torą, daugiau sužinoti apie tradicijas ir tautines šventes. Muziejaus žydų buities kampelyje parodyta, kaip gyveno ir kuo vertėsi Vijos žydai per amžius. Pažintį su žydų ekspozicija papildo ekskursija po unikalios architektūros miestą ir jame išlikusį žydų kvartalą.

Viena didžiausių XX a. tragedijų – Holokaustas. Šioje ekspozicijoje pasakojama apie Vijos getą, pristatomi liudininkų prisiminimai, fotografijos ir kt.

Lankytojai muziejuje gali pamatyti ne tik autentiškus eksponatus, bet ir naudotis šiuolaikinėmis technologijomis, kai tekstas, garsas, vaizdas ir grafika sudaro vieną visumą.

SUMMARY

The project of the integration of the Roma "The Local Platforms of the Roma – the Road towards Communication with Municipalities" is being continued. The Department of National Minorities continues the project "The Local Platforms of the Roma – the Road towards Communication with Municipalities" that was started in 2016 and it starts implementing its third stage. The project, the budget of which is 68000 EUR, will last for a year – until the 15th September 2020.

3 intermediaries will work in the project – Vilnius, Jonava and Kybartai. They will help the Roma to communicate with the representatives of the local authorities while solving the problems of the Roma. The intermediary, working in Vilnius, will help the Roma, residing in Kirtimai settlement, to search for the accommodation.

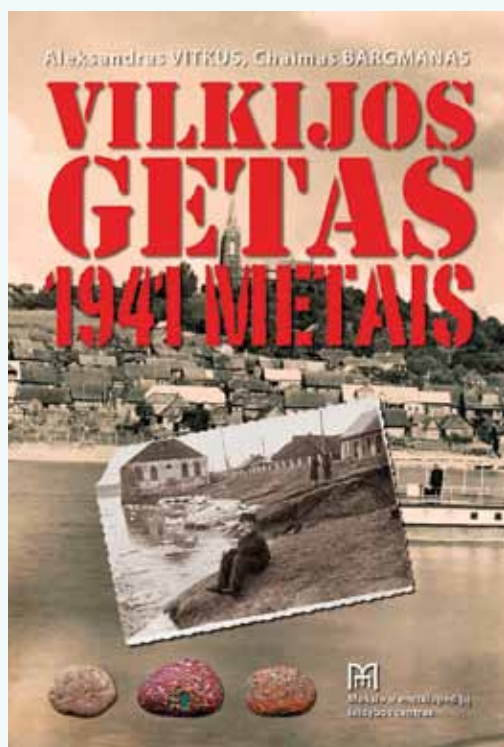
Also, seminars and trainings are planned for the women and youth of the Roma, as well as a seminar for teachers about the Roma Genocide, meetings in municipalities with the representatives of the local authority and the Roma Community, research which will evaluate the results of the action plan of the years 2015 – 2020 of the integration of the Roma in the Lithuanian society.

G. Rone, J. Rumsa. The National Commission for Minorities: Four Years of Work. The National Commission for Minorities is finishing its term of office, which is an advisory institution under the Department of National Minorities. It was formed in 2015 for four years. It has been commissioned for the Commission to observe how laws concerning the rights of national minorities are implemented in the country, to develop national tolerance, respect for otherness,

intolerance for the incitement of national tension.

H. Kobeckaitė. At the Roots of National Politics. This year thirty years turn when in Lithuania the law on National Minorities was adopted and the Department of Nationalities under the Government of the Republic of Lithuania was established (the Committee of Nationalities until 1990). How was the first legal act of such format in Eastern and Central Europe being prepared? What were the first steps on a new institution? The participants and witnesses of that time and events can best tell about it. One of them is the first Director General Associate Professor of the Department of Nationalities under the Government of the Republic of Lithuania, the Doctor of Humanities Ambassador Halina Kobeckaitė. Her memories are published.

Naujos knygos

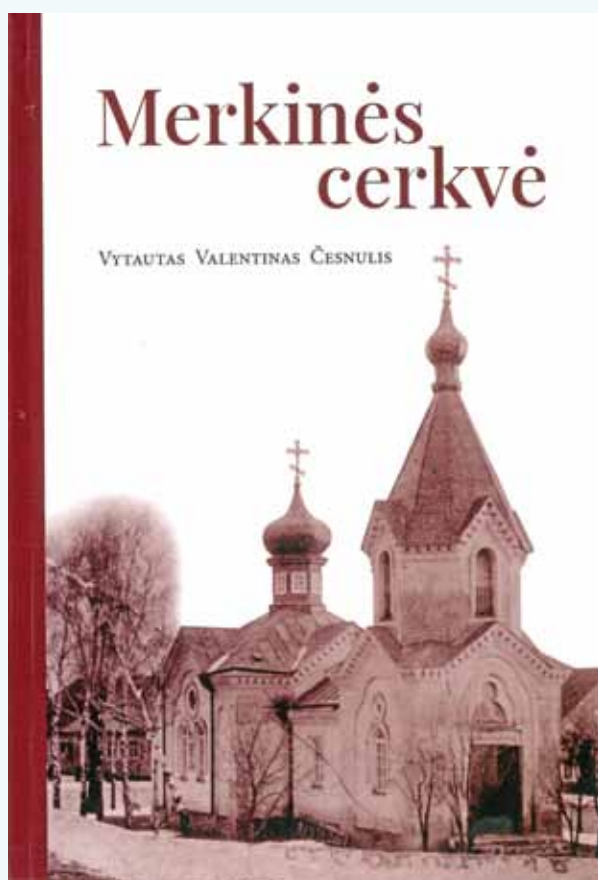
Aleksandras Vitkus, Chaimas Bargmanas. Vilkijs getas 1941 metais. Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. 2019. 93 p., iliustr., žml. Tiražas 220 egz.

p. 21

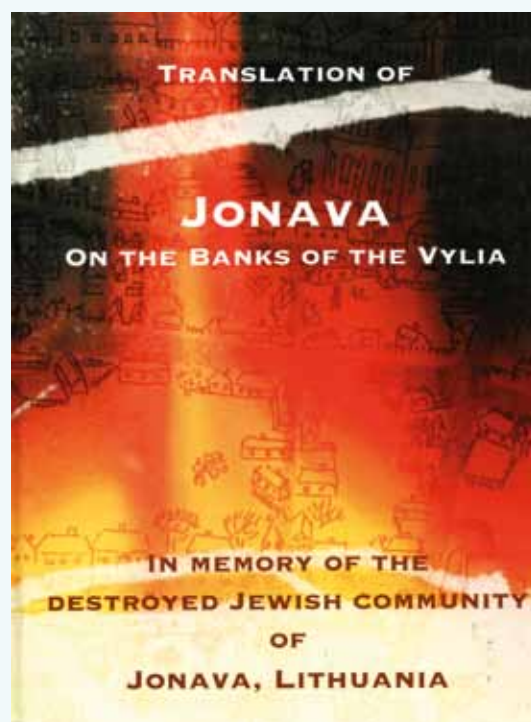
Международная научная конференция „Армяно-белорусские историко-культурные отношения. Традиции и современность“. Минск, 21–22 мая 2015 г. Москва. 2019. 320 с., ил.

p. 27

Vytautas Valentinas Česnulis. Merkinės cerkvė. Vilnius. Rotas. 2019. 127 p., iliustr., faks., portr. Tiražas 300 egz.

p. 26

Jonava on the banks of the Vylia. In memory of the destroyed Jewish community of Jonava (Jonava, Lithuania). New York. JewishGen Press, 2017. 836 p.

p. 26

Baltijos keliui – 30 metų

Rugpjūčio 23 d., minėdami Baltijos kelio 30-metį, žmonės Vilniuje stojo į gyvąją simbolinę grandinę. Tarp jų buvo ir tautinių bendrijų atstovai.

Vokiečiai, baltarusiai

Lenkai

Rusai

Azerbaidžaniečiai, kazachai

Moldavai, rumunai

Čečėnai, romai

Ukrainiečiai

Graikai, armėnai

Gruzinai

ISSN 2029-7394

9772029739001